БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН • № 41 (19.712). • 1987 йил 17 февраль, сешанба • Баҳоси 3 тийин.

Ҳозирги ва келажак авлодларнинг ҳаёти йўлида тинчликни ҳимоя қилиш ва мустаҳкамлашдан, агрессия ва милитаризм кучларини жиловлашдан ҳам юксакроқ ва масъулиятлироқ вазифа йўқ. Урушларсиз, қурол-яроғсиз дунё социализмнинг олий мақсадидир.

(КПССнинг янги таҳрирдаги Программасидан).

ТИНЧЛИКДА ЯШАШ САНЪАТИНИ ЎРГАНАЙЛИК

Кремлда «Ядросиз дунё учун, инсониятнинг омон қолиши учун» халқаро анжумани қатнашчилари билан учрашув

16 февраль куни Катта Кремль саройида КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачевнинг «Ядросиз дунё учун, инсониятнинг омон қолиши учун» халқаро анжумани қатнашчилари билан учрашуви бўлди.

Бу ерда саксондан ортиқ мамлакат вакиллари — турли сиёсий партиялар, ижтимоий ҳаракатлар, савдо-саноат доираларининг вакиллари, фан ва маданият арбоблари, дин арбоблари ҳозир бўлдилар.

Учрашувни Тинчликни ҳимоя қилувчи, ядро хавфига қарши курашувчи совет олимлари комитетининг раиси академик Е. П. Велихов очди. Сўнгра анжуман профессионал учрашувларининг вакиллари: медик олимлар ва врачлар номидан — Гарвард университетининг профессори Б. Лаун (АҚШ); табиатшунос олимлар номидан Принстон университетининг профессори Ф. Фон Хиппель (АҚШ); савдо-саноат доиралари номидан — Италия — Совет савдо палатасининг президенти Р. Оссола; сиёсатчилар номидан — хавфсизлик проблемалари институтининг директори Э. Бар (ГФР); дин арбоблари номидан митрополит Павел Мар Григорий (Ҳиндистон); маданият ва санъат арбоблари номидан ёзувчи Г. Грин (Буюк Британия); «Тинчлик учун курашувчи генераллар» ҳаракати номидан «Тинчлик ва қуролсизланиш учун курашувчи генераллар» ғарбий группасининг администратори генерал М. Харботтл (Буюк Британия); «Тинчлик учун курашувчи экологлар» учрашуви қатнашчилари номидан — «Защита природы» журналининг бош редактори В. Нейков (Болгария) сўзга чиқдилар.

М. С. Горбачев учрашув қатнашчиларига қарата нутқ сўзлади.

Москва. 1987 йил 16 февраль. Катта Кремль саройида.

ТАСС — ЎзТАГ фотоси.

ЯДРОСИЗ ДУНЁ УЧУН, ХАЛҚАРО МУНОСАБАТЛАРДА ИНСОНПАРВАРЛИК УЧУН

М. С. ГОРБАЧЕВ нутқи

Ҳурматли хонимлар ва жаноблар! Ўртоқлар!

Ҳойнаҳой, инсон келажак ҳақида дастлаб ўйлай бошлаган пайтдан буён турли мамлакатлар ва халқларнинг олим ва фозил кишилари дунёнинг тақдири, инсониятнинг келажаги оқибатда нима бўлади, деган саволни доимо бериб келганлар.

Нисбатан яқин вақтларга қадар шу мавзудаги ва у билан боғлиқ мавзулардаги фикр-мулоҳазалар файласуфлар, олимлар, илоҳиёт мутахассисларининг инсонлар кундалик ғам-ташвишларидан йироқдаги фикр-ўйларининг маҳсули, деб билиб келинди. Кейинги ўн йилликларда бу проблемалар нуқул амалий тарзда кўндаланг бўлиб қолди. Бунинг сабаблари равшан.

Ядро қуролининг яратилиши, сўнгра эса бу қуролнинг, уни элтиш воситаларининг ҳар қандай оқилона чегаралардан ортиқча тўпланиши инсонни ўз ҳаётига чек қўйишга **техникавий жиҳатдан** қодир қилиб қўйди. Айни вақтда дунёда портловчи социал материалнинг тўпланиши, тубдан ўзгарган дунё проблемаларини зўравонлик билан, тош асридан қолган усуллар билан ҳал қилишни давом эттириш йўлидаги уринишлар **сиёсий жиҳатдан ҳам** фалокат эҳтимолини кучайтирмоқда. Тафаккурнинг, турмуш тарзининг ҳарбийлаштирилиши ядровий ажал йўлидаги **маънавий** тўсиқларни заифлаштиради, ҳатто бутунлай йўққа чиқариб ташлайди.

Бу йўлдаги биринчи, ҳамиша энг қалтис бўладиган қадам ҳозирнинг ўзидаёқ қўйилганини эсдан чиқаришга ҳаққимиз йўқ. Ядро қуроли амалда одамларга қарши ишлатилди, икки марта ишлатилди. Бу қуролдан бошқа давлатларга қарши фойдаланиш эҳтимоли ўнлаб, такрор айтаман, ўнлаб марта жиддий равишда кўриб чиқилган ҳоллар бўлганлиги ҳужжатлар асосида аниқланди ва тан олинди. Бу гапни, гарчи мазкур режалар ҳар қанча танқид ёки қоралашга лойиқ бўлса ҳам, аммо бу ўринда танқид ва қоралаш учун айтаётганим йўқ. Инсоният жаҳаннам ёқасига жуда яқин келиб қолганини, бу жаҳаннамдан чиқиб бўлмаслигини яна бир бор таъкидлаш учун айтяпман.

Биринчи жаҳон уруши ўша пайтгача азоб-уқубатлар ва вайронгарчиликларнинг мислсиз миқёслари, қирғин жараёнининг шафқатсизлиги ва техника ёрдамида амалга оширилиши билан замондошларни ларзага солган эди. Бироқ у етказган жароҳатлар нақадар даҳшатли бўлмасин, иккинчи жаҳон уруши биринчисининг ҳамма «рекордлари»дан (бу ерда шу сўзни ишлатиш мумкин бўлса) кўп марталаб ошиб тушди.

Ҳозир битта стратегик сув ости кемаси бир неча иккинчи жаҳон урушига тенг қирғин келтириш қудратига эга. Бундай кемалар неча ўнлаб яратиб қўйилган ва ядро системалари шу кемалар билангина чекланмайди. Ҳозирги ядро потенциалининг энг оз қисми ишга тушириладиган бўлса, бунинг натижасида бошланадиган дўзахнинг манзарасини, инсон деган ғоянинг ўзи йўққа чиқарилишининг манзарасини тасаввур этишга ақл ожизлик қилади.

Биринчи жаҳон урушидан кейин бўлганидек, иккинчи жаҳон урушидан кейин ҳам халқларни қирғин-барот қилиш такрорланишига йўл қўймайдиган жаҳон тартибини уюштиришга уриниб кўрилди. Бу уринишлар, гарчи ундан кутилган ҳамма умидларни тўла-тўкис рўёбга чиқара олмаган бўлса-да, аммо изсиз қолмади. Ҳар ҳолда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ишлаб турибди. Илгари мавжуд бўлмаган давлатлараро ва ижтимоий алоқаларнинг регионал ва бошқа тарздаги структуралари мавжуд. Хуллас, дунё ҳамжамиятини жаҳон урушларига олиб борган яроқсиз «мантиқ»дан сиёсий йўл билан қутулиш иложини қидириш давом этмоқда.

Ядро урушидан кейин эса музокаралар ўтказиш учун ҳеч қандай проблемалар қолмайди, музокаралар учун стол бир ёқда турсин — тўнка, тошга ўтирадиган одамнинг ўзи бўлмайди. Ядро тўфонидан қутулиш учун иккинчи нуҳ кемаси топилмайди. Буни ҳамма ақл-идрок билан, эҳтимол, тушуниб тургандир. Ҳамма гап «ҳамма нарса ўз-ўзидан жойига тушиб кетади», деб энди умид қилиб бўлмаслигини англаб олишда қолган. Ваҳолонки, дунёда айни шундай деб ўйлаётган кишилар ҳали оз эмас. Халқаро мулоқотни, ҳукуматлар ва давлатларнинг феълатворини ядро асрининг реалликларига зудлик билан мувофиқлаштириш зарур.

Ҳа, масала айни шу тарзда турибди: ё сиёсий тафаккур замон талабларига мувофиқ ҳолга келади ёки Ер юзидаги цивилизация ва ҳаётнинг ўзи йўқ бўлиб кетиши мумкин.

Барча инсоний ишларда, айниқса халқаро сиёсатда ҳозир ҳаммани изтиробга солиб турган зиддият — уруш билан тинчлик ўртасидаги, инсониятнинг ҳаёти билан ҳалокати ўртасидаги зиддиятни бирон дақиқа унутиб бўлмайди. Шу зиддиятни ўз вақтида ва тинчлик фойдасига ҳал этишга интилмоқ керак.

Бунинг учун эса тарихда эришилган жамики энг яхши тажрибаларни аниқлаш, ардоқлаб вояга етказиш, ўзаро баҳам кўриш, эскириб кетган проблемаларга янгича ижодий ёндашиш йўлларини қидириш керак.

Инсон зотини тараққий эттиришгина эмас, балки шу зотни сақлаб қолишнинг ўзи ҳозирги дунё замирида яшириниб ётган хавф-хатарни бартараф этиш учун ўзимизда куч ва мардлик топа олишимизга боғлиқ.

Шунга умид қилиш учун асослар бор, деб ўйлайман. Энг сўнгги ўн йилликларда инсониятнинг айрим намояндаларигина эмас, балки инсоният ўз тарихида биринчи марта ўзини бир бутун, деб англай бошлади, инсон, жамият ва табиатнинг ялпи ўзаро боғлиқлигини пайқаб, ўз моддий фаолиятининг миқёслари оқибатларини баҳолай бошлади.

Ядро хавфини англаш билангина чекланиб қолинмасдан, шу хавфни йўқотиш учун ҳам кураш авж олиб кетди. Бу кураш энди катта маънавий-сиёсий мактаб бўлиб қолганини, одамлар оммаси, бутун-бутун халқлар бу курашда бир-бири билан тинчликда яшашнинг, қийин бўлса ҳам, аммо зарур санъатини ўргана бошладилар. Умумий ва хусусий манфаатларнинг мувозанатини топишни; ҳозирги кунга ва келажакка дадил ҳамда софдил назар билан қарашни, ё унинг тагига етишни ва тагига етиб олгач, практика учун хулосаларни ўз вақтида чиқаришни ўрганмоқдалар. Сизларнинг анжуманингиз — шу фикрнинг исботларидан биридир.

Ҳурматли хонимлар, жаноблар, ўртоқлар!

Мана шу проблемаларнинг ҳаммаси моҳияти юзасидан сизлар билан батафсилроқ фикрлашишдан аввал Совет Иттифоқининг халқи ва ҳукумати номидан ҳаммаларингизни — Москва анжуманида қатнашаётган сиёсатчилар ва публицистларни, бизнесменлар ва олимларни, врачларни, маданият ва санъат арбобларини, ёзувчиларни, турли черковларнинг намояндаларини сидқидилдан табрикламоқчиман. (**Қарсаклар**).

Биз шу анжуман ўтказилиши фактининг ўзини ва унга Ер куррасининг турли томонларидан шу қадар кўп машҳур ва мўътабар кишилар келганлигини жуда юқори қадрлаймиз. Ҳар бирингизнинг ўз вазифаларингиз, ўз ишларингиз борлигини англаб турибмиз. Шунга қарамай, сизлар бу вазифалар ва ишларни қолдириб, ўз ташвишларингиз ва безовталигингизни айтиш, худди шу муаммоларга қизиқиб қараётган кишилар билан фикрлашиб олиш учун неча минг километр йўл босиб, бу ерга келганингизни англаб турибмиз.

Мана шунинг ўзи ҳам катта ишдир, чунки анжуман қатнашчилари орасида аҳоли турли қатламларининг вакиллари, барча қитъалардан, неча ўнлаб давлатлардан келган кишилар бор.

Анжуман — жаҳон жамоатчилигининг ҳақиқий тимсолидир.

Анжуманнинг ғоялари, сизларнинг бу ерга келишингизга сабаб бўлган ташвишлар ва кайфиятларни совет кишилари дилга яқин олиб, англаб турибдилар. Айни шу боисдан ҳам мен шу кунларда сиз қилган ва бу ерда барча «Давра столлари»нинг вакиллари сўзлаб берган иш учун яна бир бор табрик ва миннатдорчилик сўзлари билан сизларга мурожаат қиляпман. Ва шу анжуманнинг овозини, ҳар бирингизнинг овозингизни одамлар эртами-кечми эшитадилар, деб ўйлайман.

Анжуманнинг ғоялари, анжуман руҳининг ўзи кенг ижтимоий ва сиёсий доираларга етиб бориши ва бундан ҳам муҳими, давлат жиловини бошқараётганларнинг фаолиятида акс этиши жуда муҳимдир. Англашимча, бу ерда, Катта Кремль саройидаги мана шу умумий учрашувимизнинг барча намояндалари шундай фикрни билдиришди. Ҳар ҳолда Совет ҳукумати Москва анжуманида билдирилган барча фикрларга зўр эътибор билан муносабатда бўлади. Шундай бўлиши керак, чунки бу ғоялар инсониятнинг келажагини қандай қилиб сақлаб қолишдан иборат энг зарур, энг муҳим масалага бориб тақалади.

Анжуманда муҳокама қилинган проблемалар хусусида менинг ҳам айтадиган гапларим бор, шу сабабли ҳукуматимизнинг нуқтаи-назарини сизларга баён қилиб бермоқчиман. Бироқ аввало сизларнинг диққат-эътиборингизни қуйидагиларга тортмоқчиман.

Бизнинг мамлакатимизда моҳият эътибори билан революцион ўзгартишлар авж олиб кетган бир пайтда сизлар Совет Иттифоқига келдингиз. Бу ўзгартишлар бизнинг жамиятимиз учун ҳам, умуман социализм учун ҳам, бутун дунё учун ҳам жуда катта аҳамиятга эгадир. Шу ўзгартишларнинг мазмун моҳиятини ва мақсадини тушунган тақдирдагина бизнинг халқаро сиёсатимиз ҳақида ҳам тўғри фикр юритиш мумкин. Ўз халқим олдида, сизларнинг олдингизда ва бутун дунё олдида ҳам рўй-рост айтаман: бизнинг халқаро сиёсатимиз ҳар қачонгидан ҳам кўпроқ ички сиёсат билан, ўз мамлакатимизни такомиллаштириш соҳасидаги бунёдкорлик ишига бутун диққат-эътиборни жамлашдан манфаатдорлигимиз билан белгиланади. Айни шунинг учун ҳам бизга мустаҳкам тинчлик керак, халқаро муносабатларнинг қай йўлдан боришини олдиндан билиш ва ижобий йўлга солиб юбориш керак.

Кўпинча — гўё СССР хавф солаётганини, тинчлик ва озодликка «совет хавфи»ни шу пайтгача эшитиб келяпмиз, деб айтмоқдалар.

Энди бу гапга қулоқ солинг: биз шу қадар кенг миқёсда бошлаган ва муқаррар тус олган қайта қуриш биз ўз ресурсларимизни нималарга сарфламоқчи эканимизни, бизнинг фикр-ўйларимиз нималарга қаратилганини, бизнинг ҳақиқий программа ва ниятларимиз нималардан иборат эканини, биз жамиятимизнинг интеллектуал куч-ғайратини нималарга сарфламоқчи эканимизни ҳаммага кўрсатиб турибди.

Бизнинг асосий фикр-ўйимиз социализмнинг имкониятларини халқнинг бутун кучини ишга солиш орқали намоён этишдан иборат. Бунинг учун бизга барча жамоат ва давлат ташкилотларининг, ҳамма ишлаб чиқариш коллективлари ва ижодий союзларининг тўла ҳуқуқ билан жўшқин меҳнат қилиши, гражданлар фаолиятининг янги формалари ва ҳақсиз равишда унутиб қўйилган фаолият формаларини қайта тиклаш керак. Қисқа қилиб айтганда, жамиятнинг бутун турмушини кенг миқёсда демократлаштириш лозим. Демократия эса бошланган жараёнлар орқага қайтмаслигининг энг муҳим кафолати ҳамдир. Биз социализмни янада ривожлантиришни ва шу боисдан ҳам демократияни янада ривожлантиришни хоҳлаймиз.

Биз улуғ революциямизнинг ишини энди мана шундай давом эттирамиз. Халқимиз буни завқ-шавқ билан кутиб олди.

Ҳар хил беҳуда миш-мишларга ва дастак қилишларга йўл қўймаслик учун (биз ғарбдан шундай миш-мишларни кўп эшитяпмиз) бундай деб таъкидлаб ўтмоқчиман: биз ўзгартишларни ўзимизнинг социалистик йўлимиз билан, ижтимоий қадриятлар тўғрисидаги ўз тасаввурларимиз асосида амалга оширяпмиз, совет турмуш тарзи мезонларига амал қиляпмиз. Биз ўз муваффақиятларимизни ва ўз хатоларимизни бошқа ҳеч қандай мезонлар билан эмас, балки социалистик мезонлар билан баҳолаймиз.

Аммо бизнинг фикримиз тушунарли бўлишини хоҳлаймиз. Ниҳоят, биз ўз мамлакатимизни яхшироқ қилишимиз ҳеч кимга зарар етказмаслигини, бутун дунё бундан фақат манфаат кўришини жаҳон ҳамжамияти тан олишига умид қиламиз.

Қайта қуришнинг халқаро жиҳатини қайд этиб ўтадиган бўлсак, у — социализмнинг бошқа ҳар қандай социал система билан тинч мусобақага таклифидир. Бундай мусобақа ялпи тараққиётга ва бутун дунёдаги тинчликка фойда келтиришини амалий иш билан исботлай оламиз. Аммо бундай мусобақа XXI аср инсониятига муносиб маданий шаклларда ўтказилиши ва ривожлантирилиши учун **янгича тафаккур** керак, абадулабад ўтмишда қолган фикрлаш тарзи, сийқа ўйлар ва ақидаларни бартараф қилиш керак.

Бизнинг жамиятимиз, совет раҳбарлари янгича фикрлаш проблемаси билан кунникеча шуғуллана бошлаганлари йўқ. Биз бу ҳақда кўп ўйладик. Ўзимизни, бошқаларни танқид қилдик, ўзимизга ўзимиз қийин, машаққатли саволларни бердик, ниҳоят ҳозирги қиёфадаги реалликни пайқаб олдик ва чорраҳага келиб қолган ҳозирги мураккаб, зиддиятли дунёда халқаро проблемаларни ҳал этишга янгича ёндашувлар ва усуллар зарур, деган эътиқодга келдик.

Илгари ўз-ўзидан равшандек туюлган баъзи қарашларни қайта кўриб чиқишга бизни мажбур этган хулосаларга келдик. Чунки Хиросима ва Нагасаки фожиасидан сўнг жаҳон уруши сиёсатни бошқа воситалар билан давом эттиришдан иборат бўлмай қолди. Шу сиёсатни ўтказувчиларнинг ўзлари ҳам ядро урушида куйиб кул бўладилар.

Ядро қуроллари жамланиши ва бу қуроллар такомиллаштирилиши билан инсон зоти мангу барҳаётликдан маҳрум бўлганлигини чуқур англаб олишга ўзимизни мажбур этдик. Ядро қуролини йўқ қилиш йўли билангина мангу барҳаётликни қайтариб олиш мумкин.

Биз ҳар қандай мамлакат, хоҳ СССР, АҚШ ёки хоҳ бошқа ҳар қандай мамлакат раҳбарларининг инсониятни ўлимга ҳукм қилиш ҳуқуқини рад этдик. Биз судьялар эмасмиз, миллиард-миллиард кишилар эса жазоланиши лозим бўлган жиноятчилар эмас. (**Қарсаклар**). Шу сабабли ядро жодусини синдириб ташлаш зарур. Ядро қуролига эга бўлган давлатлар ўзларининг ядровий сиёсидан сакраб ядросиз дунёга ўтишлари керак. Шу тариқа **сиёсатни умумбашарий ахлоқ нормаларидан ажратиб қўйишга** барҳам бериш лозим.

Ядро тўфони социалистларни ҳам, капиталистларни ҳам, тақводорларни, гуноҳкорларни ҳам супуриб ташлайди. Мана шундай вазиятни ахлоқий, деб бўладими? Биз коммунистлар йўқ, ахлоқий эмас, деб ҳисоблаймиз.

Сиёсий практика билан умумбашарий ахлоқ-одоб нормалари ўртасидаги тафовутни тугатиши лозим бўлган **янгича тафаккурни** кўп машаққатлар билан топдик, дейиш мумкин.

Совет жамиятининг олий анжумани — партия съездида бир йил муқаддам биз дунёнинг ўз назаримиздаги қиёфасини, унинг ҳозирги куни ва келажаги фалсафий концепциясини баён этиб бердик. Аммо биз ўз назарий доктринамизни эълон қилиш билан чекланмадик. Шу доктрина асосида **халқаро хавфсизлик ялпи системасининг** аниқ-равшан сиёсий платформасини ишлаб чиқдик. Бу — айни ўз хавфсизлигини бошқаларнинг хавфсизлиги ҳисобига қуриб бўлмаслиги принципига таянадиган ва унинг асосий соҳалари: ҳарбий, сиёсий, иқтисодий, инсоний соҳаларни узвий равишда бирлаштирадиган системадир.

Биз ҳарбий-сиёсий соҳада ядро қуролини 2000 йилгача тугатиш программаси билан майдонга чиқдик. Бу программа совет халқи номидан ўн уч ой муқаддам, 1986 йил 15 январь куни эълон қилинган эди. Бу сана цивилизацияни ҳалокатдан халос этиш учун кураш тарихига ёзилиб қолишига аминмиз.

Бундан аввал ҳам биз ҳамма ядро портлатишларини тўхтатиш ташаббуси билан чиқиб, бир томонлама мораторийни бир неча бор узайтирдик. Рейкьявик учрашувини ўтказиш ғоясини биз таклиф этдик, бу учрашувга олиб борган ташаббусларимизни иккинчи томон қабул этганида эди, у қуролланиш пойгаси тўхтатилишини ҳамда қуролсизланиш ва ядро уруши хавфини тугатиш сари туб бурилиш бошланганини билдирган бўлур эди. Биз ўз иттифоқчиларимиз билан биргаликда ишонч тадбирларини кўриш ҳамда Европадаги оддий қурол-яроғлар ва қуролли кучларни қисқартириш масалаларида кенг миқёсли, дадил қадамлар қўйдик. Биз химиявий қуролни батамом тугатишга тайёрлик изҳор этдик.

Биз Владивостокда Осиё ва Тинч океани мамлакатларини, дунёнинг мана шу жуда катта ва юксалиб бораётган регионида ҳамма давлатларни ва ҳар бир давлатни ўзаро манфаатли ва тенг ҳуқуқли ҳамкорликка даъват этдик. Биз Деҳли декларациясини имзоладик. Унда бизнинг ядросиз, зўравонликсиз дунёни барпо этиш хусусидаги фалсафий ва сиёсий ёндашувларимиз улуғ Ҳиндистоннинг ва қўшилмаслик ҳаракати вакиллари қатнашаётган миллиард-миллиард кишиларнинг ёндашувлари билан ҳамоҳанг бўлиб тушди.

Биз дунёдаги янги иқтисодий тартибнинг қатъий тарафдорлари бўлганимиз учун халқаро иқтисодий хавфсизлик концепциясини таърифлаб бердик ва ҳамманинг муҳокамасига ҳавола этдик.

(Давоми иккинчи бетда).

М. С. ГОРБАЧЕВ НУТҚИ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Ниҳоят, бизнинг инсоний проблемаларга янгича ёндашувимиз ҳамманинг кўз ўнгида турибди. Бу ёндашувлар «учинчи Хельсинки анжумани»га топширилган. Бизнинг таклифларимиз бизнинг бундай позициямиз — Ғарб томонидан бизга ўтказилган тазйиқнинг натижаси, деб, бизни қандайдир пинҳона мақсадларни кўзлаб, кимларгадир ёқиш истагида, деб ўйлаётган кимсаларнинг ҳафсаласини пир қилиши керак. Йўқ. Бу ҳам янгича фикрлашнинг натижасидир.

Шундай қилиб, **биз дунё манзарасига қандай фалсафий назар билан қараётганимизни барча жабҳалар бўйлаб амалий сиёсатга конкрет ҳаракатларга кўчиришга интиляпмиз.**

Халқаро хавфсизликнинг янги биноси, табиийки, фақат ишонч асосига қурилиши ва мустаҳкамланиши мумкин. Бунга эришиш йўли осон эмаслигини тушунамиз. Гарчи тарихимизни эслаб кўрсангиз, ишонмаслик учун бизда сабаблар кўпроқ бўлсада, бу йўлни бошқалар билан биргаликда босиб ўтишимиз керак.

Бу хусусда мунозарага киришмоқчи эмасман, фақат янгича фикрлаш етишмаётганлиги билан бир қаторда ишонч ҳам етишмаётганлиги сезилиб турганлигини қайд этмоқчиман. Бундай вазият хусусида анчагина гапларни айтиш мумкин бўлсада, аммо унинг сабабларини кенг миқёсда чуқур таърифламоқчи эмасман. Ҳозир биз ўтмишга ўралашиб қолмасдан, олдинга қарашимиз керак.

Ишончни ҳамкорлик тажрибаси билан, бир-биримизни билиб олиш, умумий вазифаларни ҳал этиш билан вужудга келтириш зарур. Принцип жиҳатдан олганда масалани: аввал ишонч бўлсин, шундан кейингина қолган ҳамма иш—қуролсизланиш, ҳамкорлик, қўшма лойиҳалар бўлаверади, деган тарзда қўйиш тўғри эмас. Умумий ишлар орқали ишончга, уни вужудга келтириш, мустаҳкамлаш ва ривожлантиришга, оқилона йўлга ўтмоқ керак. Ҳар ҳолда биз шундай деб ўйлаяпмиз.

Бизнинг жамиятимизда ишончни ҳар тарафлама ва ҳамма жойда мустаҳкамлаш — Совет Иттифоқидаги қайта қуришнинг энг салмоқли натижаларидан биридир. Бу эса давлатлараро бизнинг халқаро муносабатлар соҳасида ҳам зарур ишонч руҳини бахш этиш мумкинлигига бўлган эътиқодимизни мустаҳкамлайди.

Такрор айтаман — ҳар бир давлат ишни ўзидан бошлаши керак. Бутун дунёга нисбатан қандайдир сохта олий ҳакам қиёфасида турмай, балки бошқаларни ҳурмат қилиш, айни вақтда ўз жамиятига холисона, ўзини ўзи танқид назари билан қараш зарур. Ҳозир халқаро муносабатларда мана шу нарса ғоят етишмаяпти.

Янгича тафаккур ҳозирча халқаро сиёсатга қийинчилик билан йўл топмоқда. Ишончни вужудга келтириш жуда катта қийинчиликлар билан бормоқда. Айни шу боисдан ҳам, назаримда, ҳозирги замоннинг энг муҳим вазифаси тақдирини фақат ва нуқул сиёсатчилар қўлига топшириб қўйиш ярамайди, деган эътиқод кучайиб бормоқда. Бу — фақат сиёсатчиларнинг иши эмас. Дунёнинг ҳамма жойида олимлар, турли касб соҳиблари, дин арбоблари, хотин-қизлар, ёшлар, болалар — тобора кўпроқ болалар! Ҳатто замонавий қурол нималигини жуда яхши биладиган собиқ ҳарбийлар, генераллар қатнашаётган зўр ижтимоий ҳаракат кенгайиб, кучайиб бораётганини ўз кўзимиз билан кўриб турибмиз. Улар шу ерда ҳозир бўлиб, ушбу анжуманда иштирок этмоқдалар.

Буларнинг сабаби шуки, одамлар дунё қаерга келиб қолганини, қандай жар ёқасига бориб қолганини, унинг боши узра таҳлика солиб турган хавф-хатар нақадар реал эканини чуқур англаб турибдилар.

Сизларнинг анжуманингиз — ядросиз дунё учун, инсониятнинг омон қолиши учун бошланган жамоатчилик ҳаракатини ривожлантиришдаги жуда катта қадамдир. Мен Москва анжуманининг ҳиссасини табриклайман.

Рейкьявик ҳақида яна бир бор алоҳида гапириб ўтмоқчиман. У мағлубият бўлгани йўқ. Балки ёриб ўтиш бўлди. У — навбатдаги музокаралар эмас, балки ядросиз дунё йўлига чиқиб олишнинг улуғвор истиқболи қия очилган ҳақиқат пайти бўлди.

Рейкьявик дунёнинг ҳамма жойида кучли таассурот қолдирганлигининг сабаби шуки, биз ядро аслаҳахоналарини қисқартириш проблемасига мутлақо янгича концепция нуқтаи назаридан — уни фақат ҳарбий-техникавий проблема, деб билмай, балки сиёсий ва психологик проблема, деб ёндашдик. Проблемани ҳал этиш йўли деярли топилган эди. Аммо биз Рейкьявикда ишни ниҳоясига етказишимизга имкон бермаган мана шу «деярли»ни қандай бартараф этишимиз мумкин?

Нега шундай бўлганлиги хусусидаги мунозарага қайтмайман. Бизнинг фикримиз сизларга маълум, деб ўйлайман. Сизларнинг диққат-эътиборингизни қуйидаги фактга қаратмоқчиман. Рейкьявикда бир пайт келиб иккала томон ўзларининг ядровий аслаҳахоналарини кескин қисқартиришга, сўнгра эса уларни тугатишга рози бўлганларида, бу нарса уларнинг ядровий воситалар энди хавфсизликни пухта равишда таъминлай олмаслигини ҳақиқатан тан олишларини билдирган эди. Бу сиёсий жиҳатдан муҳим тасдиқдир.

Рейкьявикда бўлиб ўтган музокара дунёнинг келажаги тўғрисидаги мунозараларнинг характери ва моҳиятини мутлақо ўзгартириб юборди. Аммо очилган имконият баъзи кимсаларни чўчитиб юборди, мана шу кимсалар бизни орқага судрамоқдалар. Аммо ўтмиш нақадар ёпишиб олмасин, энди унга қайтилмайди. Инсоният ўзидан ядровий риёзат занжирларини улоқтириб ташлай бошлашига ва жуда тез орада шундай қилишига аминман. Аммо бунинг учун курашиш, жиддий равишда курашиш керак.

Янгича **сиёсий тафаккур** цивилизацияни сифат жиҳатдан янги поғонага кўтариши керак. Фақат шу жиҳатнинг ўзига кўра ҳам, бу — позицияга бир галги тузатиш киритиш эмас, балки **халқаро ишларни юритиш методологиясидир.**

Ядро қуролини зарарсиз бир нарса, деб ҳисоблайдиган киши бу залдагина эмас, эҳтимол унинг ташқарисида ҳам топилмаса керак, аммо каттароқ бало — урушнинг олдини олиш учун мана шу бало зарур, деб астойдил ишонадиган бир талай кишилар бор. Ядро қуроли ёрдамида тийиб туриш доктринасига айни мана шу тезис асос қилиб олинган.

Бу хусусда нима демоқчиман?

Биринчидан. Ҳатто мана шу доктрина заминида қолган тақдирда ҳам «ядровий муҳофаза ёрлиғи» нуқсонсиз ва муддатсиз эмаслигини тан олмасдан бошқа илож йўқ. Бу нарса ҳар қандай пайтда инсоният учун ўлим ҳукмига айланиб кетиши мумкин. **Ядро қуроли нақадар кўп бўлса, унинг, айтайлик «нтоатгўй феъл-атвори» имкониятлари шу қадар камаяверади.** Бу қуролнинг тарқалиб бориши, у билан боғлиқ бўлган техникавий системаларнинг мураккаблашуви, уни ташиш миқёсларининг кўпайиши, техникавий нуқсонлар доимий рўй бериш эҳтимоли, инсоннинг заифлиги ёки бирон-бир кимсанинг ёвуз хоҳиши кўринишлари — мана шуларнинг ҳаммаси бирга қўшилиб, инсониятнинг ҳаётмамотини таҳлика остига қўядиган тасодифларнинг жуда катта йиғиндисидир.

Иккинчидан. Тийиб туриш доктринасига бошқа тарафдан назар ташлайлик. Аслида бу — дўқ-пўписа сиёсатидир. Феъл-атворнинг ҳар бир моделида ўзининг ички мантиқи бор. Дўқ-пўписа сиёсат воситаси сифатида намоён бўлганида, ҳар бир ҳолатдаги бундай дўқ—пўписага ҳамма жиддий назар билан қарасин, деган истак табиий бўлади. Аммо бунинг учун дўқ-пўписани ўқтин-ўқтин иш билан мустаҳкамлаб туриш, бу ҳолатда ҳарбий куч ишлатиш билан мустаҳкамлаб туриш лозим бўлади. Бундан фақат битта хулоса келиб чиқиши мумкин: тарихий истиқбол нуқтаи-назаридан қаралганида, тийиб туриш сиёсати уруш можаролари эҳтимолини камайтирмайдигина эмас, ҳатто бундай эҳтимолни кўпайтиради. Мана шуларга қарамай, ҳатто Рейкьявикдан кейин ҳам ҳамон мазкур доктринага маҳкам ёпишиб турибдилар.

Биз билан мухолифликда ахлоқни рўкач қилишга мойил бўлган кишилар энг кўп мана шундай қилмоқдалар. Хўш, уларнинг ўзлари мана шу нуқтаи-назардан —ҳозирги нормал ахлоқ нуқтаи назаридан қандай қиёфада кўринмоқдалар? Чунки улар билан фақат дўқ-пўписа заминида, куч ишлатиш ва шу кучни доимо қўлланиш имконияти заминида туриб гаплашиш, бошқалар билан ўз муносабатларини шу тарзда қуриш мумкин ва лозимлигига ишонадилар ва буни яширмайдилар ҳам. Мабодо, шундай киши билан кўчада учрашиб қолганимизда, унга қандай қараган бўлар эдик? Айрим кишилар ўртасидаги муносабатлар ҳақида гап борганида аллақачон ёввойилик, деб тан олинган мана шундай феъл-атворлар, бир қарашда, жуда маърифатли бўлиб кўринган арбоблар томонидан давлатлар ўртасидаги муносабатларда нега оз бўлмаса табиий норма, деб ҳали ҳам ҳисоблаб келинмоқда!

Учинчидан. Қуролсизланиш тўғрисидаги мунозараларда: табиатнинг ўзи инсонни қандайдир «зўравонлик туйғуси», «урушқоқлик туйғуси» билан яратган, бу туйғуни йўқ қилиб бўлмайди, деган гапни тез-тез эшитиш мумкин.

Хўш, улар нима демоқчи? Уруш — инсоннинг доимий йўлдошими? Демак, инсонни йўқ қиладиган тобора янги-янги воситаларнинг вужудга келиши ҳам, такомиллашуви ҳам, тўпланиши ҳам муқаррарми?

Бундай фикрларга тоқат қилиб бўлмайди. Бундай фикрлар бошқа халқларни забт этиш ва уларни ўз фойдасига ишлатиш ёки тўғридан-тўғри талаш учун тобора мукаммал қурол-яроғ ихтиро этилган ва ишлатилган замонларни эслатади. Бу ўтмиш — келажак учун далил эмас, айниқса унинг учун андоза эмас. XXI аср арафасидаги инсон жуда кўп нарсани билади ва қила олади. Айни шу боисдан ҳам у дунёни ҳарбийлаштирмаслик заруратини англаб олишга мажбур. Бундай дунёни барпо этиш мумкинлигига биз ишонамиз ва мана шу, эҳтимолки, ҳозирги замоннинг энг йирик социал ташаббусининг пировард муваффақиятини таъминлаш учун ҳамма ишни қиламиз. (**Қарсаклар**).

Ядро қуроли ёрдамида тийиб туриш мавзуининг яна бир жиҳати бор. Сиёсатда оқилона ва ноокилона ҳолатлар проблемасини унутиш ярамайди. Айниқса бизнинг мураккаб дунёмизда, шу тушунчалар мазмунининг ўзи халқлар тарихий тажрибаси, жуда хилма-хил сиёсий маданиятлар, анъаналар ва бошқа кўп нарсалар хусусиятларининг жуда қаттиқ таъсирига дуч келаётган бир пайтда буни унутиш ярамайди. Буларнинг барчасини ҳамма учун оқилона тарздаги умумий бир мувофиқликка келтириш унчалик осон иш эмас. Шу сабабли ядро қуроли нақадар кўп бўлса, даҳшатли янглишиш эҳтимоли шу қадар кўп бўлиши ҳам инкор этиб бўлмайдиган ҳақиқат бўлиб қолаверади.

Шунга қарамай, қурол-яроғларнинг янада қудратлироқ ва нозикроқ турлари, сурбетларча ном қўйишаётганидек, ғаройиб турларини яратиш давом этмоқда.

Қуролланиш пойгасининг космосга чиқарилиши хавфи вазиятнинг қалтислигини, таъбир жоиз бўлса, таҳликали эканини таъкидлаб турибди. Агар қуролланиш пойгаси космосга чиқариладиган бўлса, қурол-яроғлар устидан назорат ўрнатиш ғоясининг ҳам обрўси қолмайди. Ишончсизлик, ўзаро гумонсираш, тобора янги-янги системаларни жойлаштиришда ўзиб кетиш иштиёқи кескин орта боради. Менимча бу нарса ҳатто ҳарбий ишдан мутлақо бехабар одамга ҳам равшан бўлса керак. Беқарорлик факт бўлиб қолади ва танглик характерини олади. Тасодифан уруш чиқиш таҳликаси бирваракайига бир неча ҳисса кўпайиб кетади.

Американикларнинг синовларни давом эттираётганлиги бизнинг мораторийимиз амал қилишини тўхтатиб қўйиши хусусида афсусланамиз. Аммо бу мораторий нафсиз бўлмади.

Биз ўз мораторийимиз орқали синовларни ўтказмаслик — реал иш эканини, бунинг учун фақат сиёсий ирода бўлиши кераклигини кўрсатдик.

Бу қадар мўътабар анжуманда сўзлар эканман, шуни айтиб ва бу билан мораторийни чўзишга бизни даъват этган доктор Лаунга жавоб қайтармоқчиман. Совет Иттифоқи ядро синовларига барҳам бериш, ғамлаб қўйилган ядро қуроллари запасларини тубдан қисқартиришга, сўнгра эса тугатишга эришишдан иборат ўз мақсадидан қайтмайди.

Шу муносабат билан «стратегик мудофаа ташаббуси»нинг биринчи эшелони жойлаштирилиши хусусида кейинги кунларда авж олиб кетган эҳтиросларга тўхталиб ўтмоқчиман. Бу ишнинг тарафдорлари ракетадан мудофаа хусусидаги шартномани «кенгроқ талқин этиш»ни қистамоқдалар. Дарвоқе, Вашингтоннинг ўзида ҳам, НАТОдаги иттифоқчилар ўртасида ҳам бу мавзудаги баҳслар давом этаётган бир пайтда маъмурият Женевада мана шундай талқин этишни қонунлаштириб қўйишни таклиф қилди. Зотан ҳозирги мунозаралар жамоатчилик фикрига таъсир ўтказиш усули эмас. Бу— реал сиёсатнинг ўзи бўлмаган тақдирда ҳам реал сиёсатга яқиндир. Бу нарса бизнинг ҳаммамизни ташвишга солиши лозим. Аслида гап ракетадан мудофаа хусусидаги шартномани бузиш тўғрисида бормоқда. Ҳолбуки, аввал бошданоқ бу шартноманинг сиёсий, борингки, фалсафий маъноси ракетадан мудофаанинг йўқлиги ҳисобига барқарорликни таъминлашдан, шу тариқа «қалқон» ва «қилич» ўртасидаги азалий ва ядро асрида айниқса хатарли мусобақани тўхтатишдан иборат эди. Вазиятга баҳо беришга қодир бўлган энг яхши ақл-заковат соҳиблари иштирок этган узоқ давом этган, кўп йиллик мунозара натижасида ракетадан мудофаа тўғрисидаги шартномага эришилган эди-ку, ахир. Ўшанда Қўшма Штатлар унинг тўғрилигини тан олган эди. Эндиликда эса шартномани кенг талқин этиш орқали қуролланиш пойгаси йўлидаги мана шу жуда муҳим тўсиқни бузиб ташлашни исташяпти. Шартнома бузилгач, ракета-ядро пойгаси янги ўлчамлар касб этади ва унинг ёнига космосдаги пойга ҳам қўшилади, бунинг муқаррар оқибатлари ҳақида ҳозиргина гапириб ўтдим.

1985 йилнинг ноябрь ойида Женевада биз президент Рейган билан: «космосда қуролланиш пойгасининг олдини оламиз ва ердаги шундай пойгани тўхтатамиз, ядро қуролларини чеклаймиз ва қисқартирамиз ҳамда стратегик барқарорликни мустаҳкамлаймиз», деб мажбурият олган эдик. Бу нарса Женева қўшма баёнотида қайд этилган эди. Маъмурият ракетадан мудофаа шартномасини барбод қилиш орқали бу мажбуриятни 15 йил муқаддам муддатсиз мазкур шартнома остига Қўшма Штатлар қўйган имзони ҳам оёқ ости қилмоқда.

Вазият халқаро — ҳуқуқий режимни бўшаштиришни эмас, унинг энг муҳим бўғинларини чиқариб ташлашни эмас, балки бу режим даражасини оширишни ва мустаҳкамлашни талаб қилади.

Биз ҳозир, масалан, мана шундай проблема устида ўйлаяпмиз. У ёки бу мамлакатлар қурол-яроғларнинг, айниқса, ҳатто жойлаштирилмаган, қўлланилган тақдирда ҳам бошқа халқлар ва давлатларга хавф соладиган янги-янги системаларини ихтиро қилиш ва ишлаб чиқиш ҳуқуқини ўзлариники қилиб олаётганларининг сабаби нима? Эҳтимол сизларда ҳам шундай савол туғилаётгандир. Бу проблема миллий суверенитет доирасига сиғмайди. У— халқаро проблемадир.

Ёки. Ҳозир миллий территория тепасидаги атмосфера фазосига мазкур давлатнинг суверенитети жорий қилинади. Шу давлат бу фазони бостириб кирувчилардан ҳимоя қилишдек шак-шубҳасиз ҳуқуққа эгадир. Аммо эндиликда қуролни космосга чиқариб қўймоқчи бўлиб турибдилар, у ҳолда космосдан жуда катта хавф солиб туриладиган бўлади. Бу режалар мустақил давлатларга нисбатан дўқ-пўписа қилишнинг янги қуролини вужудга келтириш ниятида қилинаётган уринишдир. Шу сабабли бошқа мамлакатлардаги одамларнинг тепасидаги космосга қурол чиқаришни тақиқлаш тўғрисидаги масалани халқаро ҳуқуқ жиҳатидан ўртага қўйиш пайти келмадимикан? (**Қарсаклар**). Мен шу топда ҳамманинг аҳиллик билан қаттиқ қарсак чалишига умид боғлаган эдим, албатта. Аммо шунинг ўзи ҳам етарли. (**Гулдурос қарсаклар.**)

Энди **замонамизнинг бошқа бир энг катта реаллиги** ҳақида гапиришга ижозат бергайсизлар. Бу реаллик ҳам янгича тафаккурни талаб қилади. Бу ўринда мен дунёнинг мислсиз хилма-хиллиги ва айни вақтда кучайиб бораётган ўзаро боғлиқлиги ва тобора ортиб бораётган яхлитлигини назарда тутаман. Уни иқтисодий турмушнинг интернационаллашуви, ахборот ва алоқаларнинг қудратли воситаларигина эмас, шу билан бирга ядровий ҳалокат, экологик фалокат ва унинг турли қисмлари камбағаллиги билан бойлиги ўртасидаги зиддиятларнинг ялпи портлашидан иборат баб-баравар хавф-хатар бирлаштириб турибди.

Эндиликда жаҳон ҳамжамияти бизнинг кўз ўнгимизда ҳар хил тарихга, анъаналарга, урф-одатларга, укладга эга бўлган кўпдан кўп давлатлар тарзида намоён бўлиб турибди. Ҳар бир мамлакат ва халқнинг ўз ҳақиқати, ўз миллий манфаатлари, ўз муддаолари бор. Бу —ҳозирги дунёнинг ғоят муҳим реаллигидир. Бундан 30-40 йил муқаддам бундай эмас эди. Халқларнинг ўзи ўз тараққиёт йўлини, ўзининг миллий ҳаракат йўлини танлаб олганликлари натижасида ана шундай реаллик пайдо бўлди.

Аммо бу жараённинг ривожи баъзи сиёсатчиларнинг қайтарилмас ўзгаришларни тушуниш ва идрок эта олиш қобилиятидан анча ўзиб кетди. Улар ядро қуроли соҳасида бўлганидек, бу соҳада ҳам эски тасаввурлар билан яшамоқдалар.

Бундан қутулишнинг иложи ҳам шундан иборатки, воқеаларнинг илдам ривожи билан реалликларни англаш, содир бўлаётган воқеаларни ва улар замиридаги хавф-хатарни тушуниш ўртасидаги тафовутни қисқартириш ва бартараф қилиш керак. Вақт ғаниматида шундай қилиш зарур.

Дунёни ўз маҳрига тушган жой, деб билиш, ўзбошимчалик билан ўз «ҳаётий манфаатлари» зоналарини эълон қилиш ҳозир ҳам давом этиб келмоқда. Бу эса қуролланиш пойгасини ҳам рағбатлантиради, чунки у зўравонликка зеб беришдан келиб чиқади, сиёсий ва иқтисодий ҳукмронлик қилиш имкониятини ўзига зўравонликсиз таъминлаб бўлмайди. Бу — бошқа халқларни эксплуатация қилиш, уларнинг ресурсларини тасарруф этиш, уларнинг тақдирларини ўзбошимчалик билан ҳал этаверишни ўтмишдаги «қонуний» деб ҳисобланган тафаккурнинг сарқитларидир.

Бундай қарашларнинг давом этиши нималарга олиб боради? Регионал низоларнинг кучайишига олиб боради. Душманлик гулханлари аланга олмоқда. Бу гулханларнинг чегаралари хатарли равишда кенгайиб бормоқда. Бу гулханлар тобора кўпроқ давлатларнинг манфаатларига бевосита ёки бавосита дахл қилмоқда. Регионал низолар халқаро муносабатларнинг умумий ҳолатига асоратли таъсир ўтказмоқда. Эълон қилинган ва эълон қилинмаган урушларнинг жанг майдонларида, фронтда ва мамлакат ичкарисида одамлар ҳалок бўлмоқдалар. Жуда аянчли муҳтожлик ва ялпи очлик азобини тортаётган мамлакатлар хонавайрон қилувчи қуролланиш пойгаси ўпқонига тортилмоқда.

Регионал низоларни бартараф этиш — замон амридир. Биз бу масалага қандай ёндашаётганимизни лоақал Яқин Шарққа оид ташаббусларимиз мисолида кўриш мумкин. Бу— планетанинг нозик асаб тугунидир. Бу ерда араблар билан Исроилнинггина эмас, кўпгина давлатларнинг манфаатлари кесишади. Бу — тарихлар, динлар, маданиятлар чорраҳасидир. Шу сабабли зўравонлик усуллари, қароқчиларча хуруж қилишлар ва қуролли куч ишлатиш билан доимо дўқ уришлар эмас, балки ғоят масъулият ва эҳтиёткорлик, таъбир жоиз бўлса, хушмуомалалик билан ёндашиш мақбул усулдир. (**Қарсаклар**).

Биз: келинглар, биргаликда ҳаракат қилиб, мушкул аҳволдан қутулиш йўлини излайлик, деб айтяпмиз. Бу гап Эрон-Ироқ урушига, Марказий Америкадаги тангликка, Афғонистон муаммосига, Африка жанубига, Ҳинди-Хитойдаги вазиятга ҳам тааллуқлидир. Энг муҳими — бошқа давлатларнинг ички ишларига аралашмай, халқларнинг ўз келажак йўлини ўзлари танлаб олиш ҳуқуқларини қатъий равишда эътиборга олиш керак.

Биз тарихан таркиб топган алоқалар сунъий равишда бузилишига қаршимиз. Аммо адолат халқаро иқтисодий фаолиятни тартибга солишни, бойлар камбағалларни талашига йўл қўймайдиган тарзда тартибга солишни талаб қилмоқда. Мамлакатларнинг тўртдан уч қисми қарзини узолмай юрган, кичик бир гуруҳ давлатлар эса қудратли судхўрлар ролида иш кўраётган дунёда осойишта яшаб бўладими, ахир. Бундай аҳволнинг давом этиши ҳам ҳозирги замон цивилизациясини бузишга қодир бўлган социал портлаш хавфини туғдиради.

Регионал низоларни одилона сиёсий бартараф этишни ҳам ўзаро боғлиқ ва яхлит дунё мантиқи тақозо этади, шу мантиқ бошқа ялпи проблемалар — озиқ-овқат, экология, энергетика проблемаларини, саводхонлик, маориф ва соғлиқни сақлашни ҳамма жойда ёйиш проблемаларини ҳам ҳал этишни талаб қилмоқда.

Ҳозирги дунё яна бир кулфат азобини тортмоқда. Бу — терроризмдир. Бу — даҳшатли ёвузликдир. Аммо яқинда гапириб ўтганимдек, унинг илдизларини давлат терроризми ёрдамида суғуриб ташлашга уриниш — инсонийликка қарши бундан ҳам каттароқ жиноят қилишдир. Бундай «метод»дан янада кўпроқ кишилар ҳалок бўлмоқда, ахлоқ ва адолат ҳақида гапирмаганда ҳам, халқаро ҳуқуқ, давлатларнинг суверенитети поймол қилинмоқда. Зўравонлик ва қонхўрликнинг ярамас доираси вужудга келмоқда, умумий вазият кескинлашмоқда.

Терроризмнинг ҳар қандай шаклларига қарши биргаликдаги куч-ғайратлар билан курашишга тайёр эканлигимизни БМТда, бошқа халқаро анжуманларда айтиб ўтдик — бугун яна бир бор таъкидламоқчиман. (**Қарсаклар**).

Айтиб ўтилган проблемаларнинг ҳаммаси муҳим, уларнинг ҳаммаси шундай бир довонни белгилаб турибдики, бу довондан ўтилгач, инсоният цивилизациясининг янги уфқлари очилади. Аммо уларнинг бир-бирига боғлиқлиги бир хил эмас: қуролланиш пойгасини тўхтатмай туриб бошқа ҳеч қандай проблемани чинакамига ҳал қилиб бўлмайди.

Совет Иттифоқи, совет кишилари ўзларини жаҳон ҳамжамиятининг бир қисми, деб ўйлайдилар. Инсониятнинг ташвишлари — бизнинг ҳам ташвишларимиз, унинг дарди — бизнинг ҳам дардимиз, унинг умидлари — бизнинг ҳам умидларимиздир.

Биз бир-биримиздан нақадар фарқ қилмайлик, ҳаммамиз инсоният деб аталган катта оилани биргаликда ардоқлаб асрашни ўрганишимиз керак.

Женевадаги учрашувда АҚШ Президенти, башарти ўзга планетадагилар Ер юзига бостириб кириш хавфини солгудек бўлсалар, бу ҳужумни қайтариш учун Қўшма Штатлар билан Совет Иттифоқи бирлашади, деган фикрни айтган эди. Бу хусусда ташвишланиш гарчи бевақт бўлса ҳам, шу гипотезани инкор этмоқчи эмасман. (**Залда жонланиш, кулги, қарсаклар**). Умумий хонадонимизга ҳозирнинг ўзидаёқ кириб келган ташвишлар билан шуғулланиш муҳимроқдир! Ядро уруши хавфини тугатиш зарурлигини тўла-тўкис англаш, башарти ядро уруши бошлангудек бўлса, ундан яшириниш мумкин бўлган пана жойни ердан ҳам, космосдан ҳам топиб бўлмаслигини тан олиш керак.

Бизнинг кенг қамровли халқаро хавфсизлик системасини вужудга келтириш концепциямиз, бошқа ташаббусларимиз —буларнинг ҳаммаси Совет Иттифоқининг ўзининг ядродор давлат статусидан воз кечиш, бошқа ҳамма қурол-яроғларнинг оқилона миқдорини энг оз даражагача қисқартиришдан иборат равшан истаги ва шунга тайёрлигини акс эттиради. (**Қарсаклар**).

СССР бошқа мамлакатлар эга бўлмаслиги лозим деб ҳисоблаган бирон бир нарсани ўзи учун талаб қилмайди, айтайлик, АҚШдан кўра бир мисқол ҳам ортиқча хавфсизликни даъво этмайди. Бироқ Совет Иттифоқи ўзига зарар етадиган статусга, камситишга ҳам рози бўлмайди.

Бизнинг ҳамма таклифларимизга бир назар ташланг. Уларда ўзининг бирон бир қуролини музокаралар доирасидан четда қолдиришга уриниш йўқ. Бизнинг принципимиз содда: ҳамма қуролни чеклаш ва қисқартириш керак, оммавий қирғин қуролига келганда эса, уни йўқ қилиб ташлашга ҳаракат қилиш лозим. Бу — бизнинг қатъий йўлимиздир. (**Қарсаклар**). Бирон-бир соҳада қандайдир элементларда тенгсизлик бўлса аҳволни бараварлаштириб олиш керак. Бунда орқада қолган давлатнинг қуролларини кўпайтириш ҳисобига эмас, балки олдинга ўтиб кетган давлатнинг қуролларини қисқартириш ҳисобига аҳволни бараварлаштириш керак. Милитаризмдан ҳалос этилган дунёга эришишдан иборат тарихий мақсад йўлида босқичлар бўлади, албатта. Шу босқичлардан ҳар бирида манфаатларнинг ўзаро тенглигига, қурол-яроғларнинг оқилона етарли даражасидаги ва доимо уларни камайтириб бориш тенденцияси шароитидаги мувозанатга риоя этилиши керак. Бир-бирини неча марталаб йўқ қилиб ташлаш қобилияти шароитидаги тенглик—телбаликдан бемаъниликдан иборат эканини ҳамма уқиб олиб, бир фикрга келиши лозим. (**Қарсаклар**).

Бизнинг назаримизда ҳарбий қарама-қаршилик даражасини пасайтириб, қўққисдан ҳужум қилиш эҳтимолини камайтириш, яна ҳам яхшиси бутунлай истисно қилиш имконини берадиган тадбирларни амалга ошириш муҳимдир. Қурол-яроғларнинг энг хатарли, ҳужумкор турларини бақамти турилган зонадан олиб кетиш керак. Шу билан бирга ҳарбий доктриналар қатъий мудофаа характерида бўлиши лозимлиги табиий. (**Қарсаклар**).

Ҳозир, энг нозик соҳа — миллий хавфсизлик соҳасига дахлдор бўлган реал қуролсизланишнинг катта тадбирлари кун тартибида турган бир пайтда Совет Иттифоқи контрол ва текширишни, шу жумладан халқаро контрол ва текширишнинг энг қаттиқ системасини талаб қилиши ҳақида илгари ҳам гапирган эдим. Мажбуриятларни ҳамма бажараётганлигига тўла ишонч бўлиши керак. Семипалатинскдаги Совет— Америка экспериментини мана шундай контролнинг тимсоли, деб ҳисоблаб бўлмайдими, ахир?

Текшириш масаласининг шундай бир жиҳати ҳам бор. АҚШнинг бошқа мамлакатлар территориясида кўпдан кўп базалари борлиги маълум. Биз эҳтимол тутилган у ёки бу битимга биноан тақиқлаб қўйилган фаолият шу базаларда амалга оширилмаётганлигига ишонч ҳосил қилиш учун шу базаларни ҳам бемалол текшира оладиган бўлишни истаймиз. Чамаси, бу соҳада ўз диёрида шу базалар жойлаштирилган давлатларнинг ҳамкорлиги ҳам керак бўлади.

Бундан ҳам яхшироғи — ажнабий базаларни тугатишдан иборат қадимий ғояга қайтиш керак. (**Қарсаклар**). Қўшинларни ўз юртларига қайтариш лозим. (**Қарсаклар**). Биз бу масалани ўзимизга ҳам тааллуқли, деб биламиз. Биз ҳозирнинг ўзидаёқ дастлабки амалий қадамларни қўйдик. Монгол дўстлар билан келишиб, Монголия Халқ Республикасидаги ўз қўшинларимизнинг бир қисмини олиб чиқаётганимизни биласизлар. Афғонистондан олтита полкни олиб чиқиб кетдик ва имкони борича қисқа муддатларда у ердаги ҳамма ҳарбий қисмларимизни чақириб оламиз. Аммо бу проблемани ҳал қилиш учун Қўшма Штатлар ва Афғонистоннинг қўшнилари ҳам шунга мувофиқ иш тутишлари керак, халқаро миқёсдаги куч-ғайратлар ҳам лозим. (**Қарсаклар**).

Биз олий ҳақиқат соҳиби бўлишни даъво қилаётганимиз йўқ. Биз бошқа мамлакатлар, сиёсий партиялар, жамоат ҳаракатлари ва ҳатто айрим кишилар ўртага қўяётган таклифларга ҳам бажонидил жавоб беряпмиз. Совет Иттифоқи Европа марказида ядросиз йўлак, Европа шимолида, Болқон ярим оролида, Тинч океанининг жанубий қисмида ва бошқа регионларда ядросиз зоналар вужудга келтириш ғояларини қўллаб-қувватлади. Биз ҳар бир таклиф юзасидан ҳаммага мақбул бўладиган энг яхши вариантни излашда маслаҳатлашувлар ўтказишга тайёрмиз.

Ҳурматли меҳмонлар! Ўртоқлар! Сизларнинг анжуманингизда «Инсониятнинг омон қолиш фонди» тузилсин, деган истиқболли ва олижаноб ғоя ўртага ташланди. Шу фонд доирасида ядро урушининг олдини олиш масалаларини ошкора муҳокама қилиш мумкин бўлур эди. Фонд халқаро турмушнинг энг муҳим проблемалари хусусидаги тадқиқотларни рағбатлантириши, инсониятнинг ялпи проблемаларига оид, шу жумладан, янги чиққан ҳалокатли касалликларга қарши кураш лойиҳаларини ишлаб чиқишга кўмаклашган бўлур эди.

Биз совет жамоатчилигининг бу фонд фаолиятида ҳам моддий ҳам интеллектуал жиҳатдан актив қатнашишини қўллаб-қувватлаймиз. (**Қарсаклар**).

Анжуманингиз ишининг сара уруғлари яхши ниҳоллар бўлиб униб чиқишига шубҳам йўқ. Доимо ва ҳамма вақт жаҳолат ва маънавий сўқирлик кучларининг синоними бўлган милитаризм кучлари ҳамма нарсага қодир эмас.

Ядро уруши хавфининг олдини олиш учун курашувчи олимларнинг ҳаракатлари, врачлар, экологлар, маданият ва санъат арбобларининг эҳтиросли ва ғоят билимдонлик билан айтаётган сўзлари, ядро қуролига қарши турли бирлашма ва уюшмалар вужудга келаётганлиги ақл-заковатли инсониятнинг Ер юзидаги эҳтимолки коинотда бирдан-бир қимматбаҳо туҳфа — ҳаётни сақлаб қолишга азму қарор берганлигини кўрсатувчи бехато далиллардир.

Бу учрашувда сиёсат ва сиёсий фанларнинг намояндалари қатнашмоқдалар. Мен шундай савол бермоқчиман: биз ҳозирги билимларга, ҳозирги тажрибага эга бўла туриб, бундан кўра текисроқ ва уйғунроқ халқаро муносабатлар сари, ҳамма учун ишончли ва баб-баравар кенг қамровли халқаро хавфсизлик системасини қарор топтириш сари қадамбақадам бора оламизми? Менимча, бора оламиз ва боришимиз керак. (**Қарсаклар**).

Шу саволга ижобий жавоб топиш умиди ва муддаоси туфайли сизлар мана шу мўътабар анжуманга келгансизлар, деб ўйлайман.

Бизнинг улуғ олимимиз Владимир Иванович Вернадский 1922 йилдаёқ (бир ўйлаб кўринг-а — 65 йил муқаддам!) бундай деб огоҳлантирган эди: «инсон ўз қўлига атом энергиясини оладиган вақт узоқ эмас, бу куч манбаи унга ўзи хоҳлаганидек янги турмуш қуриш имконини беради... Инсон шу кучдан фойдалана оладими, уни ўзини-ўзи қиришга эмас, балки эзгулик йўлига солиб юбора оладими? Инсон илм-фан унинг қўлига муқаррар равишда берадиган бу кучдан фойдалана оладиган даражада ўсиб вояга етганми? Олимлар ўз илмий иши, фан тараққиётининг эҳтимол тутилган оқибатларидан кўз юммасликлари керак. Улар ўз кашфиётларининг оқибатлари учун ўзларини жавобгар, деб ҳис қилишлари керак. Улар ўз ишини бутун инсониятни яхшироқ уюштириш билан боғлашлари керак».

Шу сўзларнинг мағзини чақиб кўринг. Илгари инсоннинг фикри табиат кучларини бўйсундиришга зўр бериб интилди. Энди ҳамма оқибатларини аввалдан ҳисобга олмай туриб, табиатнинг ички ишларига аралашиш уни инсониятнинг даҳшатли душманига айлантириши мумкин. Чернобиль аварияси нисбатан маҳаллий миқёсдаги фожиаси билан буни бизга эслатиб қўйди. Ядровий қуролланиш пойгаси эса бизни муқаррар равишда коинот миқёсидаги фожиага дучор қилади.

Одамлар асрлар бўйи мангу барҳаётликка эришиш йўлларини излаб келдилар. Ҳар биримиз ахир бир кун ўламиз, деган фикрга кўникиш қийин. Аммо бутун инсониятнинг, инсон ақл-заковатининг йўқ бўлиб кетишига кўникиб бўлмайди.

Афсуски, авлодимизга мансуб кўп кишилар **ядро қуролига кўникиб қолганлар.** Бу қурол кўп кишиларда тобора янги-янги қурбонларни талаб қилишини англовчи ўзига хос санам бўлиб қолди. Ядровий қуролланиш пойгасини оз бўлмаса дунёни сақлаб қолиш кафолати, деб эълон қилаётган кимсалар ҳам бор.

Афсуски, ядро қуроли биз яшаб турган дунёнинг қиёфасини кўп жиҳатдан шакллантириб қўйди. Ўз-ўзидан равшанки, бу қуролнинг йўқ қилиб ташланиши унгача бўлган даврга қайтишни билдирмайди. Ядро қуроли ёрдамида тийиб туришдан воз кечиш ҳарбий иғвогарликлар ишқибозларига эрк бериб қўймаслиги зарур.

Бу асло беҳуда масала эмас. Баъзи кимсалар ҳарбий қудратнинг бошқа турларини, оддий қурол-яроғларни такомиллаштиришни бу саволга жавоб, деб билмоқдалар. Бу— хунук, яроқсиз йўлдир. Инсоният ядродан кейинги даврга ядро балосини енгиб, забардаст бўлиб бориши керак. У зўравонликка, бошқаларни ўз измига юргизиш йўлидаги уринишларга нафрат уйғотади. Ҳозир зўравонликка сиғиниш, онгни ҳарбийлаштириш халқаро муносабатларни руҳсиз қилиб қўйган. **Халқаро муносабатларга инсоний тус бахш этиш вазифаси** мана шундан келиб чиқади. (**Қарсаклар**).

Бунга эришиб бўладими, ёки йўқми? Баъзи кишилар эришиб бўлади, дейишса, бошқалар йўқ, деб ҳисобламоқдалар. Ҳозир бу хусусда баҳслашиш ўринли эмас. Зарур объектив эҳтиёж устун бўлиб чиқади, деб ўйлайман. Умуман халқлар буни тобора кўпроқ англаб олмоқдалар. Ядро урушини олиб бориш мумкин эмас, деган тушунча пишиб етилди. Модомики шундай экан, келинглар, аввал бошда биринчи катта қадамни қўяйлик, ядро аслаҳахоналарини қисқартирайлик ва космосга қурол чиқармайлик. (**Қарсаклар**). Келинглар, Рейкьявикда чиқиб олинган марралардан фойдаланайлик ва олға ҳаракат қилайлик. Бу нарса халқаро муҳитга қандай таъсир қилишига бир назар ташлайлик. Шахсан мен мана шундай ҳар бир қадам қўйилган сайин ишонч ортаверади ва ҳамкорликнинг янги уфқлари очилаверади, деб ўйлайман. Халқаро даражадаги тафаккурни демократлаштириш ҳам, жаҳон ҳамжамиятининг ишларида катта, кичик, ўртача —барча давлатларнинг мустақил ва актив иштироки ҳам бунга ёрдам бериши керак.

Халқаро муносабатларга «инсоний тус» бериш учун гуманитар соҳада ҳам, жумладан, ахборот, одамлар ўртасидаги алоқалар, ижодий ҳамкорлик ва шу каби соҳаларда тегишли ҳаракатлар қилиниши керак. Мана шулар тинчликни сақлаб қолишнинг маънавий кафолатларини вужудга келтиришга ва шу тариқа моддий кафолатларни ишлаб чиқишга кўмаклашишга ёрдам беради. Айрим мамлакатлар ахборот соҳасида одат қилиб олган агрессия маънавий қашшоқликка олиб борибгина қолмай, айни вақтда турли мамлакатлардаги одамларнинг нормал мулоқотига, маданиятнинг бир-бирларини ўзаро бойитишларига халақит ҳам беради. Ахборот соҳасидаги агрессия халқлар ўртасида душманлик ва ётсирашни вужудга келтиради. Ҳолбуки, бошқа халқларнинг маданияти ва санъатини билувчи ва қадрловчи халқ унга нисбатан ёмон туйғуларга берилмайди, десам шу фикрга қўшиларсизлар.

Жаноблар! Ўртоқлар! Қуролланиш пойгасининг янги даврасы хавфи кучайган сайин, шунингдек регионал ва ялпи проблемалар кескин кучайиши муносабати билан вақтнинг ўзи ҳам бамисоли тиғизлашиб бормоқда. Бундан буён мана шу вақтни бир-бирини доғда қолдиришга, бир томонлама афзалликларга эришишга уриниш учун сарфлаш ярамайди. Бундай доғда қолдиришнинг хавфи жуда катта —инсониятнинг омон қолишига таҳлика солинади. Шу сабабли вақт омилининг қалтислигини эътиборга олиш ҳаётий зарурат бўлиб қолмоқда.

Анжуман ғоялари Ер куррасининг ҳамма бурчакларига етиб борсин, одамлар бир-бирларини тушунадиган вақтни яқинлаштирсин, ҳамжиҳатликни кенгайтирсин, сизларнинг куч-ғайратларингиз инсоният цивилизациясининг мангу барҳаётлиги йўлида ядро қуролидан халос бўлган, зўравонликка, йўл қўйилмайдиган дунё сари олға силжишга ёрдам бераверсин. (**Гулдурос, давомли қарсаклар**).

* * *

Учрашувда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, КПСС Марказий Комитетининг секретари А. Н. Яковлев, КПСС Марказий Комитетининг секретарлари А. Ф. Добринин, В. А. Медведев иштирок этдилар.

* * *

Шу куни Кремлнинг Съездлар саройида анжуман қатнашчилари шарафига қабул маросими бўлди.

Қабул маросими вақтида М. С. Горбачев доктор Т. Тейлор (АҚШ), «Кўкатпарварлар» партиясидан бундестаг депутати П. Келли (ГФР), ёзувчи ва кино арбоби П. Устинов (Буюк Британия), киноактёр М. Мастроянни (Италия), истеъфодаги генерал-майор Г. Бастиан (ГФР), «Пепсико, ИНК» директорлар кенгашининг раиси Д. Кендалл (АҚШ), ГФР савдо-саноат палаталари бирлашмасининг президенти О. Вольф фон Амеронген, олим О. Натан (Дания) ва анжуманнинг бошқа қатнашчилари билан ўзаро қизғин фикр алмашди.

А. А. Громико, Е. К. Лигачев, Н. И. Рижков, Э. А. Шеварднадзе, А. Н. Яковлев, А. Ф. Добринин, В. А. Медведев ҳам меҳмонлар билан суҳбатлашдилар.

Қабул маросими дўстона, эркин ва ошкоралик вазиятида ўтди.

(ТАСС)

Партия турмуши: бошланғич ташкилотлардан мактублар

ҲАММА ГАП ТАЛАБЧАНЛИКДА

Қайта қуриш ва жадаллаштириш ҳар бир коммунистдан фақатгина юз бераётган воқеа, ҳодисаларни чуқур идрок этишнигина эмас, балки ҳаётга активроқ аралашиш, ўз фикрини дадил айтиш ва амалга оширишга ундаяпти. Шундай талабчанлик бўлган жойлардагина ўзгаришлар кўзга ташланмоқда. Мен буни КПСС Марказий Комитетининг 1987 йил январь Пленуми материаллари билан танишгач, янада чуқурроқ ҳис этдим. «Қайта қуриш, — деб таъкидланди Пленум материалларида, — жамият ҳаётининг барча соҳаларида оммaнинг жонли ижодкорлигига таяниш, демократияни, социалистик ўз-ўзини бошқаришни ҳар томонлама ривожлантириш, ташаббусни, фаолиятни рағбатлантириш, интизом ва тартибни мустаҳкамлаш, ошкораликни, танқид ва ўз-ўзини танқидни кенгайтириш демакдир, бу — қадриятлар ва шахс қадр-қимматига нисбатан юксакка кўтарилган ҳурмат демакдир». Ҳақиқатан ҳалол ва виждонан қилинаётган меҳнатнинг обрў-эътибори ўсиб бораётир.

Кишиларнинг ижтимоий активлигини ўзим меҳнат қилаётган завод коллективи мисолида ҳам кўриб турибман. Коммунистларимиз ижтимоий ҳаётга фаол аралашадиган бўлиб қолдилар. Улар кўпроқ коллективчилик принципига амал қилиб, асосий эътиборни интизомни яхшилашга қаратдилар. Шу маънода давлат планини бажариш ва меҳнат интизомини мустаҳкамлаш билан боғлиқ масалаларни дадил муҳокама қиладиган, ҳар бир камчиликни аёвсиз фош этадиган бўлиб қолдилар.

Ижобий самара кўзга ташланиб турибди. Илгарилари планларни уддалай олмай, сурункасига гап-сўз эшитадиган заводимиз белгиланган марранi эгаллаяпти. Биргина ўтган йили мамлакат халқ хўжалигига пландаги 17,5 миллиард кубометр ўрнига 17,8 миллиард кубометр газ, 400 минг ўрнига 470 минг тонна олтингугурт етказиб берилди. Бунда албатта цехимиз ишчиларининг салмоқли ҳиссаси бор.

Хўш, қўлга киритилаётган ютуқларнинг сири нимада? Бунинг ҳеч қандай сири йўқ. Энг муҳими, одамларнинг меҳнатга муносабати ўзгарди. Илгарилари турли баҳоналар билан тўхтайдиган корхона эндиликда барқарор ишламоқда. Мутахассис кадрлар состави қайта кўриб чиқилди. Оғир участкаларга ишбилармон, ташкилотчи газ саноати мутахассислари юборилди. Шунингдек, қўшимча қувватлар ишга туширилди. Партия ташкилотимизнинг жанговарлиги ошди. Сўзамолликдан кўра кўпроқ амалий иш билан шуғулланишга ҳаракат қилинмоқда.

Бироқ ҳали ҳамма нарсага эришдик, деб айта олмаймиз. Масъулиятли вазифаларни муваффақиятли бажариш учун ишчидан тортиб, раҳбаргача ҳамма тўла самара билан меҳнат қилиши зарурлиги КПСС Марказий Комитети январь Пленумида ҳам алоҳида таъкидланди. Ҳали ҳам учраб тураётган прогулчиларга, дангасалар ва бракчиларга нисбатан муросасизлик вазиятини вужудга келтиришимиз лозим.

Иш вақти зое кетадиган пайтлар ҳам юз бераётир. Кадрлар қўнимсизлиги ҳам йўқ эмас. Баъзан кадрлар бўлими мутахассис бўлмаган кишиларни ҳам ишга олаверади. Бунинг турган-битгани даҳмаза-ку. Мутахассис кадрлар тайёрлашга база яратиш керак. Ҳолбуки, республика Олий ва ўрта махсус таълим министрлиги газ саноати мутахассисларини тайёрлашга йўналтирилган Тошкент политехника институти Муборак филиалини ёпиб қўйишга уриняпти. Бундай муҳим масалани енгил-елпи ҳал этиш ярамайди.

Корхонамиздаги айрим цехларда ҳамон ишга юзаки муносабат сезилиб турибди. Коммунистлар шундай манзарани четлаб ўтаётганлигига тоқат қилиб бўлмайди. Партия ташкилоти бу борада қатъият ва талабчанлик билан иш тутиши, сўз билан иш бирлигини таъминлаши, қоғозбозликдан воз кечиши керак, деб ўйлайман. Агар биз коммунистик интизом билан меҳнат қилмас эканмиз, белгиланган жадаллаштириш программасини таъминлай олмаймиз.

Заводни лойиҳалашда йўл қўйилган хатолар ишлаб чиқаришни бир меъёрда таъминлашга тўсқинлик қилмоқда. Мутахассис кадрлар етишмаслиги ва баъзи раҳбар-коммунистларнинг масъулиятсизлиги туфайли иссиқлик энергияси етказиб бериш тез-тез тўхтаб қолаётганлиги ёки авария содир бўлаётганлигини яшириб бўлмайди. Шунинг оқибатида ўтган йили минглаб кубометр газ ва неча юз тонналаб олтингугурт ишлаб чиқаришдан маҳрум бўлдик. Иссиқлик энергияси маркази биргина январь ойининг ўзида 12 марта тўхтаганини қандай баҳолаш мумкин. Бунда ҳали ҳам сўз билан иш ўртасида тафовут борлигини кўрамиз. Жонли раҳбарлик ва ташкилотчилик ўрнига кўпинча қоғозбозлик ҳукм сурмоқда.

Заводда ишчилар учун бирмунча қулайликлар яратилди. Ошхоналарда турли таомлар тайёрлана бошланди. Иш жойларимизда маиший хизмат яхшиланди. Кинотеатр, меҳмонхона, алоқа уйлари қурилмоқда. Лекин ётоқхоналардаги шароит талаб даражасида эмас. Савдо хизмати кўрсатиш борасида ҳам шу фикрларни айтиш мумкин. Область савдо бошқармаси бу ерда ўз ташкилоти фаолиятини қайта қуролмаяпти. Медицина, маданий-маиший хизмат ҳам оқсамоқда. Муборакда спорт комплекси йўқ. Микрорайонлар қулайликларсиз барпо этилмоқда. Дискотека тадбирлари зерикарли уюштирилаётир.

Коммунистлар масъулиятини ошириш билан КПСС Марказий Комитети 1987 йил январь Пленумида таъкидланганидек, мунтазам шуғулланиш лозим. Қаерда коммунистлар топширилган ишга виждонан, ҳурмат билан қараётган бўлса, ўша ерда иш бор, ютуқ бор. Қаердаки қоғозбозлик ўрнига талабчанлик, сўзамоллик ўрнига амалий иш ҳукмрон экан, ўша ерда ҳаёт булоқдек қайнайди. Ҳа, кундалик ҳаёт тажрибаси буни яққол кўрсатмоқда.

О. СИБРЯЕВА,
Муборак газни қайта ишлаш заводи оператори, цех партия ташкилотининг секретари.

ОШКОРАЛИК АСОСИДА

Кейинги йилларда пахта тайёрлаш йиллик планлари мунтазам бажарилмасдан келди. Бошқа соҳалар бўйича ҳам кўрсаткичлар орқага кетди. Сабабини ҳар ким ўзининг масъулиятсизлиги ва уқувсизлигидан эмас, балки бошқа ердан ахтарди. Кимдир об-ҳаво ноқулай келганини айтса, бошқа биров айбни ернинг чарчаганлигига тўнкади. Ачинарли томони шунда бўлдики, механизатор ҳам, бригада бошлиғи ҳам, мутахассис ҳам ўзига топширилган вазифага масъулият билан қарамай қўйди.

Совхоз партия комитетининг кенгайтирилган мажлисида хўжаликдаги аҳвол атрофлича муҳокама этилди. Мутахассислар, раҳбар кадрлар, ишлаб чиқариш илғорлари юзага келган вазиятни чуқур таҳлил қилдилар, меҳнат унумдорлигини ошириш, етиштирилаётган қишлоқ хўжалик маҳсулотлари салмоғини кўпайтириш борасида конкрет таклифлар айтишди. Кадрларни танлашдаги хатоликлар очиқ кўрсатиб ўтилди. Айниқса, ўрта звено раҳбар кадрлари билан ишлаш қониқарсиз эканлиги эътироф этилди.

Шундан сўнг хўжалик бригадалари сони ўнтага қисқартирилди. Бригада бошлиғи лавозимларига тадбиркор, ишбилармон коммунист ва ва комсомоллар тавсия этилди. Янги хўжалик йилида ишни оилавий пудрат асосига кўчириш тадбирлари белгиланди. Хўжалик бош мутахассисларининг масъулияти оширилди. Партия комитетида вақти-вақти билан уларнинг ҳисоботлари эшитиб бориладиган бўлди.

Хўжалик механизмини қайта қуришда коммунистларнинг авангардлик роли ошгандагина партия ташкилотининг таъсирчанлиги, жанговарлиги юқори бўлади. Совхоз партия комитети саккизта цех партия ташкилотига раҳбарлик қилишда шунга эришиш учун ҳаракат қилмоқда. Зеро, партия ташкилоти фаолиятини қайта қуришнинг асосий талабларидан бири ҳам шундадир.

Бўлим бошқарувчилари С. Жунусов, С. Ҳамидов, К. Молдабеков, бригада бошлиқларидан Ўзбекистон Компартияси XXI съезди делегати О. Фозилов, А. Нурғалиев, Н. Стряпшева, Т. Турлибеков, механизаторлардан А. Якушев, М. Нурғалиев, Р. Бакиев, У. Қосимов, Ш. Раҳмонов, И. Мерганбоев, А. Охунов каби коммунистлар ўзаро социалистик мусобақада пешқадамлик қилдилар. Ўтган йили давлатга 10400 тоннадан зиёд «оқ олтин» топширилиб, йиллик план 107 процент бажарилди. Ҳосилнинг 95 проценти машиналарда териб олинди. Бу билан механизаторларимиз областдаги энг юқори кўрсаткичга эришдилар.

КПСС Марказий Комитети январь Пленумида қайта қуришнинг илк босқичида турганлигимиз рўй-рост таъкидлаб ўтилди. «Қатъият билан, қадам-бақадам, ҳеч иккиланмай олға бориш, бажарилган ишга сергаклик билан баҳо бериш, хатоларни тузатишдан чўчимаслик, вужудга келаётган вазифаларни ҳал этишнинг янги усул ва методларини излаб топиш, белгиланган мақсад сари албатта ҳаракат қилиб боришга эришиш керак», — деб уқтирилди Пленумда.

Шу нуқтаи назардан қараганда совхозимизда қайта қуриш жараёни силлиқ боряпти, деб бўлмайди. Айрим раҳбарларга, коммунистларга танқид ёқмаган пайтлар ҳам бўлди. Бир қатор раҳбар кадрлар, мутахассислар ўзларига бириктилган участкалардаги ишларни талаб даражасида ташкил этолмадилар. Бундай кишиларнинг фаолиятига коллективнинг, партия ташкилотининг ўзи ошкора тарзда тегишли баҳо берди.

7-бўлим бошқарувчиси коммунист Оспан Бобохоновда ташкилотчилик, ташаббускорлик хислатлари етишмади. Бўлимга раҳбарликда кўпгина хатоликларга йўл қўйди. Унга нисбатан қўлланилган партиявий чоралардан сўнг ҳам Бобохонов тегишли хулоса чиқариб олмади. Масъулиятсиз раҳбарни вазифасидан четлатишга тўғри келди. Бироқ у ўзини оқлашга ваъда берганлиги учун бригадага етакчи қилиб тайинлашни лозим топдик. Афсуски, хатога йўл қўйган эканмиз. Айнан у бошлиқ бригада планни бажаролмади. Эндиликда коммунистларга нисбатан жиддий ва принципиал чоралар кўришга интиляпмиз. Зеро юқоридаги ҳол учун коммунистлар партия комитетини либераллликда ҳақли равишда айблашди. Яна бир мисол келтирамиз. Биз коммунист Нортой Қўшжоновни директор ўринбосари лавозимига тавсия этган эдик. Яна янглишган эканмиз. Посёлка аҳолисининг турмуш шароитини яхшилаш борасида у тузукроқ иш қилмади. Шикоятлар кўпайди. Бу вазифага ҳам бошқа кишини тайинлашга мажбур бўлдик. Ҳа, кадрларни танлаш, тарбиялаш ва жой-жойига қўйишда янглишиш жуда қимматга тушар экан. Буни биз ўз фаолиятимизда ҳис этдик ва тегишли хулоса чиқариб олдик.

Партия ташкилоти коллектив ҳаётида юз бераётган биронта ҳам салбий ҳодисани эътибордан четда қолдирмаслиги лозим. Бунга ҳаққимиз ҳам йўқ. Шу билан бирга ўз фаолияти тўғрисида коллективга доимо ахборот бериб туриш ҳам мақсадга мувофиқдир. Партия комитетимиз ишида ана шу тажриба кенг қўлланилаётир.

Партия комитети қошида ўтган йили биринчи марта партия хўжалик активи ўқиши ташкил этилди. Унда 28 нафар тингловчи иштирок этмоқда. Машғулотларда бош мутахассислар, ўрта бўғин кадрлари ишлаб чиқаришни жадаллаштириш, хўжалик фаолиятини қайта қуриш муаммоларини ўрганмоқдалар. Партия-хўжалик активи совхозимиз фаолиятини тубдан қайта қуришда яқиндан ёрдам беради, деб ўйлаймиз.

Комитетнинг хўжаликка раҳбарликдаги янгича иш услуби партия ташкилотининг меҳнаткашлар билан алоқасини тобора мустаҳкамламоқда. Ишчи-хизматчиларнинг партия комитетига янги-янги таклиф ва мулоҳазалар билан келишига имкон туғдиряпти. Бир сўз билан айтганда, ошкоралик коллективда меҳнатга ижодий ёндашиш кайфиятини, юксак масъулият ҳиссини вужудга келтирмоқда. Биз ана шу йўлдан бораверамиз.

Ҳ. НОМОЗОВ,
Мирзачўл районидаги С. Сегизбоев номли совхоз партия комитети секретари.

Оила ибрати

Тошкент районидаги А. Навоий номли колхоз сут соғувчиси Ақида Шобобоева шу йилнинг январь ойи мобайнида ўз боқимидаги сигирларнинг ҳар биридан икки ойлик пландаги сутни соғиб олишга муваффақ бўлди. У ўзига бириктирилган 20 бош говмушдан ҳаммаси бўлиб 12700 килограмм серқаймоқ сут соғиб топширди.

Ақиданинг фермада ишлаётганига унча кўп бўлгани йўқ. Лекин шунга қарамай онаси — тажрибали чорвадор Тожихон опанинг кўмагида қисқа вақтда ўз касбининг устаси бўлиб етишди.

Пешқадам сут соғувчи унумли меҳнат қилиш билан бир қаторда опа-сингилларига ҳам касб маҳорати сирларини ўргатяпти.

Суратда: Тожихон опа (чапдан иккинчи) қизлари Муяссар, Ақида, Наргиза, Умида ва Зарифалар билан.

Р. Нуриддинов фотоси (ЎзТАГ).

«Совет Ўзбекистони» материаллари изидан

«ШУ ҲАМ ЖАВОБ БЎЛДИ-Ю...»

Шундай сарлавҳа остида босилган (газетанинг 1986 йил 255-сони) танқидий мақола юзасидан «ДЖИЗАКСТЕПСТРОЙ»дан қуйидаги мазмунда расмий жавоб олинди:

— Мақолада қайд этилган камчиликлар тўғри. Коллективда меҳнат интизомини бўшаштириб юборганлиги ва хизмат вазифасига совуққонлик билан муносабатда бўлганлиги учун Арнасой район ишчилар таъминоти бўлимининг бошлиғи Н. Йўлдошевга қаттиқ ҳайфсан эълон қилинди. Ишчилар таъминоти бошқармаси бошлиғи З. Абдулакимов қаттиқ огоҳлантирилди.

Нуқсонларни бартараф этиш юзасидан тегишли тадбирлар ишлаб чиқилди.

«ҚАБУЛХОНАГА ОДАМ КЕЛДИ»

Газетанинг 1986 йил 249-сонида босилган юқоридаги сарлавҳали бош мақола юзасидан ЛЕНИНГРАД РАЙОН СОВЕТИ ИЖРОИЯ КОМИТЕТИдан олинган жавобда таъкидланишича, гражданин Ғ. Ҳайитовни қабул қилишда камчиликларга йўл қўйганлиги учун Дзержинский қишлоқ Совети ижроия комитети раиси М. Омоновага қаттиқ хайфсан берилди.

Райондаги барча қишлоқ Советлари ижроия комитетларига ҳамда район Совети ижроия комитетининг бўлим ва бошқармаларига гражданларнинг ариза ва шикоятларини амалдаги қонунлар асосида ҳал этиш, кишиларнинг таклиф ва истакларига алоҳида эътибор билан қараш вазифаси топширилди.

• *Транспорт конвейерига—аниқ маром!*

ИНТИЗОМСИЗЛИК ОҚИБАТИДАГИ ИСРОФГАРЧИЛИК

Олтиариқ буғлаш-тозалаш станциясида бир қатор корхоналар раҳбарлари ва мутахассислари, Ўрта Осиё темир йўли ходимларининг масъулиятсизлиги оқибатида тонна-тонна қимматбаҳо хом ашё беҳуда исроф қилиняпти.

Ҳамза шаҳри ёнида жойлашган буғлаш-тозалаш станцияси — Ўрта Осиёда мавжуд шундай икки корхонанинг бири. Республикамиз областлари, Қозоғистон, Тожикистон ва Қирғизистоннинг ўнлаб корхоналарида нефть, озиқ-овқат саноатига тегишли суюқ маҳсулотлардан бўшаган цистерналар шу ерда ювиб тозаланади, сўнг қайта юк ортишга жўнатилади. Бу ерда ой сайин деярли 8 минг цистерна тозаланиб, халқ хўжалиги юкларини ташишга қайта сафарбар этиляпти. Меҳнатни ташкил этишнинг прогрессив усулларини қўллаш ва узлуксиз иш сменасини ташкил этиш натижасида цистерналарни тозалаш муддати бир мунча қисқарди.

Лекин...

Буғлаш-тозалаш майдончаси рўпарасидаги рельслар устида турган якка цистернага кўзимиз тушди.

— 7460319 номерли бу цистерна 22 декабрь куни келган,— деди смена мастери Б. Нишонов.— Текшириш пайтида цистернада бир тоннага яқин «гач» (автомобиль мойлари ишлаб чиқаришда қимматбаҳо хом ашё) моддаси қолиб кетганлиги аниқланди. Тагида нормадагидан зиёда қолдиқли цистерналарни тозалашга вақт кўп кетади. Биз эса Фарғона ва Олтиариқ нефтни қайта ишлаш заводларига тоза цистерналарни ўз вақтида етказиб беришимиз даркор. Акс ҳолда халқ хўжалигига турли ёнилғи моддаларини юбориш кечикади.

— Тагидаги қолдиғи нормадагидан ортиқча цистерналар кўп келадими?

— Афсуски, шундай.

— Буғлаш-тозалаш майдончасида цистерналар турган рельсларнинг шундоқ тагида махсус ариқ кавланган. Ариқдан қоп-қора суюқлик майдон четидаги қатор цемент ҳовузлар томонга оқиб ётибди. Бу — цистерналарни тозалашга ишлатилган сув ва битум, парафин, гудрон, экстранол ва бошқа тайёр нефть маҳсулотлари аралашиб кетган қурама суюқлик. Цемент ҳовузларда бу суюқлик сузилади — нефти ажратиб олинади. Сузиб олиш жараёнида чўкиб қолган бошқа моддалар чиқариб ташланади. Содда қилиб айтганда турли нефть маҳсулотларидан қайтадан... хом нефть тайёрланади. Озиқ-овқат саноатига тегишли маҳсулотлардан эса умуман фойдаланилмайди.

— Анча йиллардан буён шу станцияда ишлайман,— деди катта мастер А. Серов. — Цистерналарни тоза бўшатмаслик оқибатида тонналаб хом ашё нобуд бўлаётир. Бу ачинарли ҳол. Цистерналарда маҳсулот қолдиғи деярли бўлмаслиги керак. Биз эса баъзан 5—6 тонналаб қолдиқ қолган цистерналарни тозалашга мажбур бўляпмиз. Бу ахир, ўтчига чиққан исрофгарчилик-ку!

Дарҳақиқат, фактлар билан танишганимизда ғоят ташвишли аҳвол намоён бўлди. Бир мисол. Бензиннинг қадри ҳаммага маълум. Ўтган йил сентябрь ойида Жиззах станциясидан юборилган 73122887 номерли, накладной номери С-754974 бўлган цистернада эса 2 тонна 208 литр А-76 бензин тўкилмай қолиб кетган. Биз шу цистернадаги бензинни қабул қилиб олган корхонани, унинг масъулиятсиз раҳбарларини аниқлай олмадик. Лекин Жиззах станциясидаги цистерналарни қабул қилиб олувчи ходимлар қаёққа қарашдийкин? Ахир ҳар бир цистернани текшириб, сўнгра тозалашга юбориш уларнинг хизмат бурчига киради-ку!

Ана шундай боқибеғам темирйўлчиларнинг айби билан декабрь ойида буғлаш-тозалаш корхонаси ишчилари Қўрғонча станциясидан юборилган 7463696, 7578603, 7738443 номерли учта цистернадан 18 тонна ёғ кислотасини тушириб, ахлат карьерига ташладилар! Ёғ кислотаси ёғ-мой комбинатларида совун ишлаб чиқаришда ишлатиладиган ноёб хом ашё ҳисобланади. Республика Давлат агросаноат комитетидаги масъул ўртоқлар мана шу бориб турган хўжасизлик айбдорларини топишлари зарур деб ҳисоблаймиз.

Адреси аниқланган исрофгарлар ҳам талайгина: Андижон пойабзал фабрикаси, Жалолобод нефть базаси, Ленинобод нефть базаси, Исфара қурилиш материаллари комбинати, Фарғона ва Янгийўл ёғ-мой комбинатлари ҳам ичида хом ашё қолдиғи кўп цистерналарни юбораверишдан тап тортишмаяпти.

Буғлаш-тозалаш станциясига йилига юзлаб ана шундай цистерналар келади. Станция ишчилари исрофгар одамлар раҳбар бўлган корхоналар туфайли азият чекмоқдалар. Чунки белгиланган нормага кўра 14 та цистерна 2 соатдан ортиқроқ вақт давомида тўлиқ тозаланиши керак. Нефть битуми ёки ёғ кислотаси қолдиғи кўп цистерналарни тозалаш эса 5—6 соатга чўзилиб кетяпти. Демак, цистерналар юк ортиладиган жойларга вақтида бормаяпти.

Шу ўринда корхоналар нега ўз адресларига келган, ҳар бир килограмми ҳисобли хом ашёни охиригача тўкиб олмайдилар, деган ҳақли савол туғилади. Ахир корхона ютқазади-ку!

— Бу аввало хўжасизлик, цистерналарни бўшатиб олишга масъул ходимларнинг жинояткорона бепарволиги оқибати, албатта,— дейди буғлаш-тозалаш станцияси бошлиғи А. Садриддинов. — Лекин масаланинг яна бир «нозик» томони ҳам бор. Баъзи корхоналарнинг суюқ хом ашё тўкиб олинадиган махсус жойларидаги буғлаш-иситиш қурилмалари носоз. Ёки ходимларнинг бепарволиги ҳамда бошқа сабаблар билан цистернани бўшатиш муддати чўзилиб кетади. Цистерна эса корхона ҳисобида турибди. Вақт ўтган сари жарима миқдори ортади. Шу нохуш аҳволдан қутулиш учун цистерналар шоша-пиша бўшатилишига йўл қўйилмоқда.

Станция ёнидаги Олтиариқ нефтни қайта ишлаш заводига ҳар икки ойда 400 тоннага яқин ана шундай қолдиқлардан чиққан хом нефть етказиб беріляпти. Мамлакатимизда нефть маҳсулотларининг ҳар граммини тежаш учун кураш кетаётган бир пайтда исрофгарчилик миқдори юзлаб тонналарни ташкил этаётганлиги ачинарли.

Хўжасизликнинг асосий айбдорларидан бири Ўрта Осиё темир йўли бўлинмалари деб билмоқ керак. Зеро, ҳар бир станцияда цистерналарнинг тозалаги обдон текширилиб, сўнгра йўлга чиқарилиши лозим. Афсуски, шу ишга масъул темир йўл ходимлари ўз хизмат бурчларига ўта парвосизлик билан муносабатда бўлмоқдалар. Ахир, декабрь ойи охирларида Ховос станциясидан жўнатилган 73267442 номерли цистернада қолиб кетган салкам 7 тонна мазутни қандай қилиб кўрмаслик мумкин?

Охунбобоев, Оҳангарон, Қарши, Янгиер, Каттақўрғон, Шамолдисой, Қашқарқишлоқ, Ульянов, Ахтачи, Тошкент темир йўл станциялари ходимлари ҳам мижозлардан цистерналарни қабул қилишда юзакичиликка йўл қўймоқдалар. Улар цистерналардаги хом ашёни охиригача тўкиб олмаган ташкилотлар раҳбарлари билан муроса қилиб келяптилар. Айни шу станциялардан Олтиариқдаги буғлаш-тозалаш корхонасига ичида тонналаб хом ашё қолдиқлари бор цистерналар келиши ҳамон давом этяпти.

Ҳа, Олтиариқ буғлаш-тозалаш станцияси майдонидаги ариқлардан бензин, гудрон, дизель ёнилғиси, мазут, техника мойи, автол, парафин, битум, экстранол ва бошқа маҳсулотлар аралашмаси тиндириш ҳовузлари томон оқмоқда. Бу ариқ интизомсизлик ва хом ашё ресурсларига нонкўрларча муносабат натижасида пайдо бўлди. Ариқлар оқимини тўхтатиш пайти келмадимикин?

Бу ҳақда ушбу мақолада номлари тилга олинган корхона, ташкилотлар, аввало Ўрта Осиё темир йўли раҳбарлари бир нима десалар керак.

А. ИБОДИНОВ.

МОСКВАДА «АНДИЖОН» МАГАЗИНИ

◆ Андижон область матлубот жамияти Москва шаҳрининг Волгоград проспектида очган «Андижон» магазини муваффақиятли ишлаяпти.

Пойтахт аҳолиси Андижон тупроғида етиштирилган ноз-неъматлар: қовун-тарвуз, олма, анор, нок, лимон, турп, сабзавот, қуруқ мевалар, писта, бодом, асал ва бошқа маҳсулотларни иштиёқ билан сотиб олмоқда. Бир ойда 102 минг сўмлик савдо қилинди.

— «Андижон» магазини биносини жиҳозлаш қизғин давом этмоқда, — дейди область матлубот жамияти раисининг ўринбосари С. Иминов.— Унинг 2 та хонаси ишга туширилди. Учинчи хонасини москвалик усталар шарқона жиҳозлашга ҳаракат қилмоқдалар.

Совет Иттифоқи пойтахтида «Андижон» магазинидан ташқари Самарқанд областининг «Зарафшон», Наманган областининг «Ўзбекистон», Фарғона областининг «Фарғона» магазинлари ҳам иш бошлади.

А. ҚУРОНБОЕВ.

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ»ГА ЖАВОБ БЕРАДИЛАР

САМАРҚАНД ОБЛАСТЬ ХАЛҚ МАОРИФИ БЎЛИМИ:

— Иштихон районидаги «Меҳнат-роҳат» колхозида яшовчи А. Йўлдошевнинг аризаси текширилди.

Текшириш якунлари бўйича область халқ маорифи бўлимининг буйруғи чиқарилди. Ўқув-консультация пунктида назоратни бўшаштириб юборганликлари учун Иштихон районидаги кундузги-сиртқи мактаб директори У. Саидвалиевга ва илмий мудир Т. Норқуловга ҳайфсан берилди. Район халқ маорифи бўлими мудири С. Усмоновга жиддий камчиликлари кўрсатиб ўтилди.

38-ўрта мактабнинг синфдан ва мактабдан ташқари ишлар ташкилотчиси М. Йўлдошев вазифасидан бўшатилди, шунингдек, кечки мактабга ўқувчилар қабул қилиш низомини қўпол равишда бузганлиги учун у 2-кундузги-сиртқи мактабнинг синф раҳбарлигидан четлатилди.

ЯККАБОҒ РАЙОН ПАРТИЯ КОМИТЕТИ:

— Охунбобоев номли ўрта мактабдан тушган хат текширилди. Ҳақиқатан ҳам бошланғич партия ташкилоти фаолиятида партия интизомининг бузилишига йўл қўйилганлиги тўғри.

Мазкур хат бошланғич партия ташкилотининг ёпиқ йиғилишида муҳокама қилинди. КПСС Устави талабларининг бузилишига йўл қўйганликлари, ўз хизмат вазифасига совуққонлик билан муносабатда бўлганликлари, идеология ишларини бўшаштириб юборганликлари учун бошланғич партия ташкилоти секретари М. Муродовага қаттиқ виговор, бюро аъзоси Б. Эргашевга эса виговор берилди.

МАРҒИЛОН ШАҲАР СОВЕТИ ИЖРОИЯ КОМИТЕТИ:

Х. Раҳимованинг Марғилон улгуржи базасида камчиликларга йўл қўйилаётганлиги тўғрисидаги хати текширилди.

Базага ихтисослиги бўйича маълумотга эга бўлмаган шахслар қабул қилиниб, уларга масъул участкалар ишониб топшириб қўйилган. Меҳнат ва ижро интизоми бўшашиб кетган. Базадан товарлар бериш қоидалари бузилган. Меҳнат интизоми ва ички тартибни бузувчиларга нисбатан ҳеч қандай чоралар кўрилмаган.

Шаҳар Совет ижроия комитети аралашувидан кейингина база бўйича чиқарилган буйруққа биноан ишда камчиликларга йўл қўйганликлари учун кадрлар бўйича катта инспектор А. Абдураззоқовга ва омбор мудири Х. Бозоровга маъмурий чора кўрилди, омбор мудири В. Муртазоев вазифасидан бўшатилди.

ҒОЛИБЛАРГА ЙЎЛЛАНМАЛАР

◆ Агросаноат ходимлари касаба союзи Норин район комитети мусобақа ғолибларидан 120 нафарига бепул йўлланма бериб, Москва, Сочи, Ялта, Трусковецга жўнатди.

Яқинда 40 нафар пахтакор ва чорвадор Наманган — Новгород маршрути бўйича сафарга чиқди. Улар орасида юқори ҳосилли бригада бошлиқлари бор. 70 киши «Чортоқ», «Чимён», «Шаҳанд» санаторийларига юборилди.

Т. СУЛАЙМОНОВ.

КИТОБ ЖАВОНИНГИЗГА

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитетининг «Ёш гвардия» нашриёти қуйидаги китобларни ўзбек тилида чоп этди:

Шукур Саъдулла. «Качал полвон ёки Ёғоч қўғирчоқнинг бошидан кечирганлари». 176 бет. Баҳоси 35 тийин.

Кичик мактаб ёшидаги болалар учун аталган бу эртак-қиссада Качал полвон ёки Ёғоч қўғирчоқнинг бошидан кечирганлари баён қилинади.

Шотурсун Ғуломов. «Ерқин уфқлар». Хожиқурбон Ҳамидов. «Қалб хотираси». 160 бет. Баҳоси 40 тийин.

«Ёрқин уфқлар» қиссаси совет ёшларининг ажойиб ҳаёти, севгиси, дўстлигини тараннум этади. «Қалб хотираси» ҳажвий ҳикояларида эса совет турмуш тарзига халақит бераётган сарқит ва иллатлар очиб ташланади.

Муқимжон Ниёзов. «Денгиз ўғли». Ҳикоялар. 80 бет. Баҳоси 10 тийин.

Тўпламдан ўрин олган ҳикоялар ғоявий мазмунини болаларнинг меҳнат тарбияси, уларни касбга йўллаш, ахлоқий, интернационал тарбия масалалари ташкил этади.

Авторлар коллективи. «Юлдузлар чақнаган тун», «Ойни олиб беринг», «Доно қиз». 48 бет. Баҳоси 10 тийин.

Кичик мактаб ёшидаги болаларга аталган бу китобчада уч шоирнинг болаларга аталган шеърлари жамланган.

Маъруф Жалил. «Дарёни излар шамол». Шеърлар. 62 бет. Баҳоси 25 тийин.

Тўпламдаги шеърларда олам ва одам ҳақидаги шоир қарашлари содда ва таъсирчан изҳор қилинади.

• Ажойиботлар оламида

ДЕНГИЗ ТУБИДАН ЧИҚҚАН «ГУЛЛАР»

Владивостокдаги Арсеньев номли музейда В. Федорей коллекциясидаги тропик денгизлар чиғаноқлари кўргазмаси очилди.

Экспозицияга 800 дан кўп топилма қўйилган. Рангининг товланиши билан бу чиғаноқлар импрессионистларнинг акварелларини эслатади. Бу ерга денгиз туманларининг хира пардасига ўралгандек олтин ва сурма рангда товланувчи чиғаноқлар товус патларидек ял-ял ёниб турган дурлар, бесаранжом қисқичбақаларга ўхшаш лямбислар, галеотислар, ихлосмандларнинг меҳри тушган ва кам учрайдиган конуслар ва нитралар бор.

Валентин Григорьевич Федорей СССР Гидрометеорология давлат комитетининг Узоқ Шарқдаги илмий-тадқиқот институтида директор бўлиб ишлайди. 17 йилдан бери чиғаноқ йиғади. Кўпгина экспонатларни у олис экспедициялардан олиб келган.

Чиғаноқларнинг қадри ҳамиша баланд бўлган, денгиздан топилган бу инжулар одамларнинг фахри бўлиб келган. Чиғаноқлар ҳақидаги фанни Францияда гўзал фан деб, Японияда ва Англияда эса табиатшуносликнинг шоҳона фани, деб аташлари бежиз эмас. Жанубий денгизлардаги оролларда ҳанузгача ҳам чиғаноқларни кўпинча пулга тенглаштирадилар.

Ана шу ноёб экспонатларни кўрганда К. Г. Паустовскийнинг: «Мана бу чиғаноққа қаранг. Агар унга маҳлиё бўлиб узоқ тикилиб қолсангиз, эрталабки қуёшнинг заррин нурлари унга тушгану абадул—абадга шу ерни макон қилган экан-да, деган фикр хаёлингизга келади...» —деган сўзлари беихтиёр эсга тушади.

В. КЛИМЕНТЕВ.
ТАСС мухбири.
Владивосток.

• Республика театрларида

ТОШКЕНТ. Ҳамза номидаги Ўзбек давлат академик драма театрида Карло Гоццининг «Бахтли гадолар» номли трагикомик эртаги асосида саҳналаштирилган спектакль премьераси бўлиб ўтди. Пьесани ўзбек тилига Ўзбекистон ССР халқ шоири Шукрулло таржима қилган.

Чапдаги суратда: спектаклдан бир кўриниш. Панталоне ролида Ўзбекистон ССР халқ артисти Т. Орипов, Гулжаҳон ролида республикада хизмат кўрсатган артист Г. Жамилова.

●

СИРДАРЁ. О. Хўжаев номидаги область музикали драма театрида саҳналаштирилган «Хийлаи шаръий» спектакли томошабинлар томонидан қизғин кутиб олинди. Турк драматурги Рашод Нури қаламига мансуб бу асарда диний бидъатлар фош этилади.

Ўнгдаги суратда: спектаклдан саҳна.

Ф. Қурбонбоев ва В. Втюрин. фотолари. (ЎзТАГ).

• Бир хат изидан

БУ НИМА?

Коллективда соғлом маънавий муҳит масаласи

Ўрта мактабнинг саккизинчи синф ўқувчиси исм-фамилиясини, айтилган гапни ёзолмайди десак, ким ишонади? Пастдарғом районидаги 31- ва 45-мактабларда эса бундай воқеа оддий ҳолат.

31-ўрта мактабнинг методик кабинетига маъсумагина қизни бошлаб киришди. Билимга ташналиги, ўқишни исташи шундайгина сезилиб турибди.

— Синглим, она тили ва адабиётдан ким дарс беради? — сўраймиз ундан.

— Директоримиз Яхшиев.

— Шу гапни ёзиб берсангиз.

Замира Болтаева бунинг уддасидан чиқа олмаганини кўриб, жуда афсусландим. Ҳатто, хато ёзганини ўзи сезмайди-я!

... Бу воқеа бошланганидан буён қанча сувлар оқди. Ҳозир Самарқандда Хуррам Тоғаев ва Нурали Рўзиназаров кириб чиқмаган идора кам қолди. Улар бир неча марта редакцияларда, Маориф министрлигида бўлишди. Хўш, икки хўжалик территориясида жойлашган мактаблар икки ўқитувчисининг нимаси умумий? Нега улар йиллар давомида идорама-идора юришни канда қилишмади? Нима сабабдан ҳар иккала мактабда ўқув-тарбия ишларига путур етди, фисқу фасод қандай қилиб муқаддас даргоҳдан кенг ўрин топди?

1985 йилнинг 5 декабрь куни А. С. Пушкин номли 31-ўрта мактабда меҳнат коллективи йиғилиши ўтказилди. Унда 50 нафар ўқитувчи иштирок этди. Область партия комитети вакиллари, Пастдарғом район партия комитети иккинчи секретари Б. Сулаймонов, райком секретари Ф. Сатторова ҳам йиғилишда қатнашдилар. Раислик қилувчи эса район халқ маорифи бўлими мудири Н. Ҳақбердиев эди.

Кун тартибида битта масала — Хуррам Тоғаевнинг юқори партия, совет ташкилотларига ёзган шикоятларини текшириш натижаси. Йиғилишда бор гап батафсил сўзлаб берилди. Шикоятларнинг бир қисми тасдиқланган бўлса, аксарияти асоссиз эканлиги далилланди.

Биз қўлимиздаги ўнлаб ҳужжатлар орасидан ушбу йиғилиш протоколини ажратиб олдик. Мақсад коллектив фикрини баён этишдир. Чунки Х. Тоғаевнинг шикояти, талаби КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Партия Контроли Комитетида ҳам кўриб чиқилиб қаноатлантирилмади. Ҳисоб карточкасига ёзиш шарти билан берилган ҳайфсан ҳақидаги қарор ўз кучида қолдирилди. Йиғилиш протоколида шу жумлаларни ўқиймиз:

Алимов Ғ: — Мана, беш йилдирки Хуррам Тоғаев ва Орзу Элмуродов ёзишмадан бўшашмайди. Булар ё ярашишсин, ёки бошқа мактабга ўтиб ишлашсин.

Ҳамидова М: — Тўғрисини айтаман: бу ёзишмалар иккала коммунистнинг шахсий келишмовчилиги оқибати. Ўртада тарбиявий иш оқсаяпти.

Йиғилишда ўн саккиз ўқитувчи сўз олиб, худди ана шу мазмунда фикр юритди. 45 киши: «Тоғаев ва Элмуродов бошқа мактабга ишга ўтсин», деб талаб қилди. 5 киши эса бетараф қолди. Ярашишга Элмуродов рози бўлди: «Биринчи бўлиб Тоғаев ёза бошлади. Кейин мен ҳам...» У шундай деб Тоғаевга қўлини узатди. Хуррам Тоғаев рози бўлмади. Йиғилиш қарор қилади:

«Мактабда узоқ йиллардан буён давом этиб келаётган шикоятчилик Х. Тоғаев ва О. Элмуродовнинг шахсий келишмовчилиги оқибатида содир бўлаётганлиги кўрсатилсин.

Ёзилаётган ариза ва шикоятлар мактабда носоғлом муҳитни вужудга келтирганлиги, ўқув-тарбия ишларига салбий таъсир этганлиги, ёш ўқитувчилар ва ўқувчиларга маънавий зиён бўлганлиги учун ҳар иккала ўқитувчини ҳам бошқа мактабга ишга юбориш район халқ маорифи бўлимидан сўралсин».

Бир неча соат давом этган, асаблар қақшаган ана шу йиғилиш ҳам самарасиз қолди. Район халқ маорифи бўлими мудири Н. Ҳақбердиев ўзи ҳам имзо чеккан бу ҳужжатни тез кунда унутди. Можаро, низо яна авж олди.

«Мактабимиз районнинг тўнғич илм даргоҳларидан бири. Қарийб уч минг киши бу ердан етуклик гувоҳномасини олган. Узоқ йиллар давомида мактабимиз республикада ҳам ўз мавқеига эга эди. «СССР халқ ўқитувчиси» унвонини Ўрта Осиёда биринчи бўлиб шу мактаб ўқитувчиси Нарзи Тўхташев олганди. Афсуски, ана шундай қутлуғ даргоҳга кейинги олти-етти йилда доғ туширилди. Ҳар йили камида ўн беш марта текширувчи келади. Ўқув-тарбия ишлари шунинг оқибатида издан чиқди. Мактабдаги муҳит ҳақида «Ўқитувчилар газетаси»да (1985, № 15) «Газак олган низолар» сарлавҳаси остида ёзилди. Масалага фақат Х. Тоғаевнинг манфаатини ёқлаб қаралгани учун низолар янада авж олди. Ваҳолонки, ҳар икки томонда айб бор эди. Агар газета Х. Тоғаевнинг ҳам манманлиги ҳақида бир оз тўхталганда, унинг ҳовури босилиб қоларди. Аслида ҳамма гап «Ўқитувчилар газетаси»да Х. Тоғаев ҳақида берилган ижобий мақоладан бошланганини унутмаслик керак. 1986 йил 18 апрелда редакцияда чиқарилган буйруқда Х. Тоғаев мухбирга нотўғри фактлар бергани таъкидланади».

Бу сатрлар мактаб маъмурияти томонидан ёзилган. Ҳақ гап шуки, ўша мақолада мактабдаги муҳит ҳақида тўғри гаплар айтилган. Билим беришда юзакичилик илдиз отгани аниқ мисоллар билан асослаб берилган. Расмий раҳбар идоралар кўтарилган масалани эмас, балки мақолада муаллиф томонидан йўл қўйилган баъзи нуқсонларни таҳлил этишдан нарига ўтишмаган. Ўша газетанинг 1986 йил 19 март сонидаги «Расмиятчилик томир ёйгач...» сарлавҳали мақолада яна Пастдарғом районидаги мактабларда юзага келган ташвишли ҳол ҳақида бонг урилган. Таассуфки, бу сафар ҳам расмиятчилик устун келган. Область халқ маорифи бўлими юзаки жавоб бериш билан кифояланган, холос. Савол туғилади: Пастдарғомдаги аҳволни область халқ маорифи бўлими нега хаспўшлади?

* * *

«Мен, Насрулло Пўлатов 1959 йилдан буён 45-ўрта мактабда ишлайман. Мана, ўн йилдирки бошланғич партия ташкилоти секретариман. Илгари коллективимиз ҳамжиҳат, аҳил, ўқув-тарбия ишлари яхши эди. Нурали Рўзиназаров мактабга келгач, директор устидан имзосиз хатлар ёзила бошланди. Кейин у очиқчасига ёзишмага киришди. Лекин бирор марта ҳам унинг ёзганлари тўлиқ тасдиқланмади. Шунга қарамасдан қайта-қайта текшираверишди. Хўш. Н. Рўзиназаров мактабдаги камчиликларни билар экан, партия йиғилишларида, педагогик кенгашларда нега фош этмади?»

«Мен, Эгамберди Қодиров 45-мактабда олти йилдан буён дарс бераман. Коллективга Рўзиназаров қўшилгач тинчимиз бузилди, ўқитувчиларнинг бир-бирига ишончсизлиги пайдо бўла бошлади. Мен унга коммунист сифатида чора кўрилишини таклиф қиламан».

Ана шундай хатлар ўнлаб ёзилди. Ҳамро Хушвақтов, Икром Жўрақулов, Зуҳра Сафарова, Раиса Бакирова, Умрзоқ Каримовлар область партия комитетига мурожаат қилишди. Яна текширув. Асосий гаплар тасдиқланди. Жумладан, Н. Рўзиназаров Хоразм область Хонқа район прокуратурасида ишлаётган ўғли Илҳом учун 0,15 гектар, Самарқанд Давлат университетида ҳуқуқшунослик қилаётган ўғли Шуҳратга деб 0,15 гектар, Совет Армияси сафида бўлган (1986 йилда қайтган) ўғли Шавкатга 0,15 гектар, Темирйўл район ички ишлар бўлимида ишловчи ўғли Шералига 0,16 гектар ерни қонунсиз тартибда эгаллаб қўйгани аниқланган ва Пастдарғом район Совети ижроия комитетининг 1986 йил 30 апрелдаги қарори билан колхозга қайтарилган.

Н. Рўзиназаровнинг шикояти бўйича текшириш ўтказилганда мактаб директори Х. Худойбердиевнинг мансабини суиистеъмол қилиш факти тасдиқланмаган. Лекин мактабда ўқув-тарбия ишлари бўшашгани рост бўлиб чиққан ва директорга қаттиқ виговор, ўринбосари А. Рўзибоевга ҳамда синфдан ва мактабдан ташқари ишлар ташкилотчиси Ф. Жумангелдиевага ҳайфсан эълон қилинган. Н. Рўзиназаровнинг тасарруфидаги ортиқча томорқалар олингач, «ижоди» гуллаб кетди. Шикоят устига шикоят. Кимлар жазоланди, кимларнинг саломатлигига путур етди. Барча текширувлар уни қониқтирмасди. У яна ёзарди.

Область партия комитети секретари бир неча киши иштирокида Нурали Рўзиназаровни қабул қилди. Барча гапларини тинглади. «Отахон, айбдорлар жазоланди, яна нима истайсиз, мактабни ҳам ўйланг, ахир», —деганда шарт ўрнидан туриб чиқиб кетди ва юқори партия органларига телеграмма берди: «Секретарь мени қабулидан ҳайдаб чиқарди».

Н. Рўзиназаров кейинги ёзганларим тасдиқланяпти деб эътироз билдириши мумкин. Ҳа, у беш-ўн йил олдинги айбларини топиб Б. Сулаймонов ва бошқаларни, жиноятчиларга ҳомий, деб ёзди. Улар 1986 йил 15 январда Самарқанд область партия комитетида муҳокама қилиндилар. Кўпчилик жазоланди. (Мактабга дахлсиз гаплар бўлгани учун батафсил тўхталмадик).

Бизни бошқа муҳим масала ўйлантирмоқда. Бу—мактабдаги нотинчлик. Асосий иш —келажак авлодга билим бериш иккинчи даражали вазифага айланди.

Ушбу сатрлар битилаётганда 31- ва 45-мактабларда область халқ маорифи бўлимидан 9 кишидан иборат комиссия иш кўраётганди. Юқори ташкилотлардан бирига Х. Тоғаев томонидан ёзилган навбатдаги шикоят юзасидан обкомнинг деярли барча бўлимлари комплекс текширув ўтказишмоқда эди. Текширув якуни қандай бўлишидан қатъий назар, бир нарса аниқки, ҳар иккала мактабдаги аҳвол бугун нормал эмас. Ахир, бу нотинчлик қачонгача давом этади?

* * *

Агар завод-фабрикадан икки энли нарса олиб чиққан кишини кўрсак, уни ташмачи деймиз. Эл мулкига қилинган хиёнат учун у жавоб беради. Бирор киши кўзбўямачилик, қўшиб ёзиш билан шуғулланса, хиёнатчи деймиз, суд олдида, қонун олдида тик туради. Нега энди маънавий бойлигимизга, келажагимизга бефарқ қаровчи кишиларга нисбатан муросасизлик қилинади? Муқаддас даргоҳ — мактабни бўҳтон, ғийбат уясига айлантирган кишиларни муаллим деса бўладими? Бундай кишиларга қандай қилиб фарзандларимиз тақдирини ишонамиз? Бу фикрлар фақат 31- ва 45-мактаблардаги воқеа сабабли эмас, балки кўплаб илм даргоҳларидаги ана шундай носоғлом муҳит борлиги сабабли туғилди.

Мактаб ислоҳотини амалга оширишда ўқитувчининг мавқеи, ўрни, обрўси етакчи омил бўлиши зарур. Хўш, бу борада Самарқанд область халқ маорифи бўлими қандай фикрда. Замира сингари ўқувчилар тақдири уларни ўйлатмайдими? Бу қанақаси?

Пастдарғом районидаги ҳар иккала мактабда юзага келган носоғлом муҳитни бошқача баҳолаш мумкин эмас. Бу Ўзбекистон ССР Маориф министрлиги, Самарқанд область халқ маорифи бўлими (мудири Сулаймон Қаршиев)нинг диққатига ҳавола.

Тажрибали устоз-муаллимларга, газетхонларга саволимиз шу —айтинг бу нима? Агар коллективларда шундай муҳит пайдо бўлиб қолса, уни сизнингча қандай тузатиш керак?

Ж. МАМАТОВ.

«Совет Ўзбекистони»нинг навбатдаги сони 19 февралда чиқади.

Редактор Л. ҚАЮМОВ.

РЕКЛАМА ✲ ЭЪЛОНЛАР

СССР НЕФТЬ САНОАТИНИНГ ЎРТА ОСИЁ ДАВЛАТ ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ВА ЛОЙИҲА ИНСТИТУТИ
«СРЕДАЗНИИПИНЕФТЬ»
лабораториялар бўйича
ВАКАНТ ВАЗИФАЛАРГА

КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

нефть ва газ ресурслари ва геология қидирув ишларини перспектив планлаштириш лабораторияси: **сектор мудирлари**— геология қидирув ишларини перспектив планлаштириш ва оператив таҳлил этиш, кон геологияси ва нефть газ запасларини ҳисобга олиш (фан докторлари ёки кандидатлари).

етакчи илмий ходим (фан доктори ёки фан кандидати);
етакчи илмий ходим —дала ва кон геофизикаси (фан доктори ёки кандидати);

Қирғизистон комплекс лабораториясига (Тошкент шаҳрида) — **лаборатория мудири** (фан доктори ёки кандидати);

бурғулаш ва қудуқларни мустаҳкамлаш —қудуқлар қазиш ва уларни мустаҳкамлаш **сектори мудири** (фан доктори ёки кандидати) Қўқон шаҳрида:

қазилма конларини ишлаб чиқиш ва нефть қатламлари самарасини ошириш — ечимларни лойиҳалаштириш ва авторлик назорати **сектор мудири** (фан доктори ёки кандидати).

нефть ва газни тўплаш, тайёрлаш ва жўнатиш —нефть ва газни тайёрлаш технологик жараёнларни тадқиқ этиш лабораторияси **мудири**;

нефть ва газ тайёрлаш технологияси жараёнларини тадқиқ этиш сектори мудири (фан доктори ёки кандидати);

Душанба комплекс лабораторияси бўйича (Душанба шаҳри) —бурғулаш ва қудуқларни мустаҳкамлаш технологияси лабораториясининг **мудири** (фан доктори ёки кандидати). нефть конларини ишлаб чиқиш сектори **мудири** (фан доктори ёки кандидати), **илмий ходим**.

КОНКУРС МУДДАТИ — 1 МАРТГАЧА.

Ҳужжатлар қуйидаги адресга юборилсин: 700047, ГСП, Куйбишев кўчаси, 21-уй. Телефон 32-11-18.

ПЛАКАТЛАР—КОНКУРСГА!

Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш министрлиги
«СОҒЛОМ ТУРМУШ ТАРЗИ УЧУН!» шиори остида ЭНГ ЯХШИ САНИТАРИЯ-МАОРИФ ПЛАКАТЛАРИ УЧУН

РЕСПУБЛИКА КОНКУРСИНИ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Соғлом турмуш тарзи —фаол дам олиш, физкультура ва спорт чиниқиш, шахсий гигиенага риоя этиш, саломатлик учун зарарли бўлган ичкиликбозлик, чекиш ва унинг оқибатлари сингари бошқа ярамас одатларга қарши кураш, ўз-ўзини даволаш, болалик ва оналикни ҳимоя қилиш —соғлом бола тарбиялаб ўстириш масалалари юзасидан ҳомиладор аёллар ва оналарга тавсияномалар, юқумли ва бошқа касалликларнинг олдини олиш, янгича урф-одатларни турмушга татбиқ этиш пропагандасига оид бир мунча таъсирли плакатларни аниқлаш ва танлаб олиш конкурснинг асосий мақсадидир.

КОНКУРСГА ТУРЛИ СОҲА КИШИЛАРИ ТАКЛИФ ҚИЛИНАДИ. Унда медицина ходимлари ва медицина муассасаларининг коллективлари, илмий-тадқиқот институтлари ва олий ўқув юртларининг студентлари, республикадаги бадиий олий ўқув юртларининг студентлари, ҳаваскор ва катта тажриба орттирган рассомлар қатнашадилар.

Исталган бадиий услубда яратилган плакатларнинг нусхалари ёрқин ва кўзга ташланиб турадиган даражада жиҳозланган, тексти жозибадор бўлиши лозим. 45х60 см катталикдаги плакатларнинг асл нусхалари тиражировка қилиш учун яроқли картонга ёпиштирилган ҳолда жўнатилади.

Плакатнинг орқа томонида автор ва рассом (мазкур иш бўйича соавторлар)нинг фамилияси, исми, отасининг исми, адреси, почта индекси, телефон номери кўрсатилиши лозим.

ЭНГ ЯХШИ ИШЛАРНИ РАҒБАТЛАНТИРИШ УЧУН ҚУЙИДАГИ МУКОФОТЛАР БЕЛГИЛАНГАН.
1 та биринчи мукофот —250 сўм;
2 та иккинчи мукофот —100 сўмдан;
3 та учинчи мукофот —50 сўмдан.

КОНКУРСДА ҒОЛИБ ЧИҚҚАН ПЛАКАТЛАР ОММАВИЙ ТИРАЖДА НАШР ҚИЛИНАДИ.

Конкурсга юборилган ишлар рецензия қилинмайди ва қайтарилмайди.

ИШЛАРНИ КОНКУРСГА ҚАБУЛ ҚИЛИШНИНГ СЎНГГИ МУДДАТИ — 1987 ЙИЛ 1 СЕНТЯБРГАЧА.

Плакатларни қуйидаги адресга юборишингизни сўраймиз: 700135, Тошкент шаҳри, Чилонзор массиви. Д-16-квартали, 12-уй, Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш министрлигининг республика санитария-маорифи уйи, «СП-плакат-87» белгиси қўйиб юборилади.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг
ГЕОГРАФИЯ БЎЛИМИ
вакант вазифаларга
КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

лаборатория мудири: картография ва дистанцияли тадқиқот методлари (конкурсда фан докторлари ва кандидатлари қатнашишлари мумкин);

кичик илмий ходим: табиатни муҳофаза қилиш лабораторияси.

Конкурс муддати — 27 февралгача.

Мурожаат учун адрес: 700052, Тошкент шаҳри, Обсерватория кўчаси, 85-уй. Телефон 35-07-52.

●

«УЗКООП С Т Р О И МОНТАЖ» трестининг
«ТАШМИНВОДЫ»
ТОШКЕНТ КЎЧМА МЕХАНИЗАЦИЯЛАШГАН ОТРЯДИ
ТУГАТИЛДИ

Даъволар эълон чиққан кундан бошлаб бир ой мобайнида қуйидаги адресда қабул қилинади: 700057. Тошкент шаҳри, Жомий кўчаси, 5-уй.

Театр

НАВОИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК КАТТА **ТЕАТРИДА** — 18/II да **Наврўз**, 19/II да **Борис Годунов**.

ҲАМЗА НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 17/II да **Ойна**, 18/II да **Куёв**, 19/II да **Асрга татигулик кун**.

МУҚИМИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ МУЗИКАЛИ ТЕАТРИДА—18/II да **Ўзбекистон ССР халқ артисти М. ҒОФУРОВнинг ижодий кечаси**, 19/II да **Тошболта ошиқ**.

ЎЗБЕК ДАВЛАТ «ЁШ ГВАРДИЯ» ДРАМА ТЕАТРИДА — 17/II да **Вагончи**, 18/II да **Узоқ қишлоқ**, 19/II да **Майсаранинг иши**.

Тошкент халқ хўжалиги институти ректорати, партия ва касаба союз ташкилотлари сиртқи факультет декани, доцент З. И. Йўлдошевга отаси **Йўлдош МУРОДОВнинг** вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

• Тингланг, томоша қилинг

17 февраль, сешанба

Телевидение

МТ-I. 8.00 —Зарядка. Мультфильм. Музика. 8.30 —Время. 9.15 —Концерт. 9.50—«Кўк тоғ сири». Бадиий фильм. 11.05 —Ҳужжатли фильмлар. 11.35 —Поэзия. Нозим Хикмат. 12.40— ва 16.30—Янгиликлар. 16.45 —Биз билан бирга, худди биздек, биздан ҳам яхшироқ бажар! 17.50 — Халқаро мавзуларда суҳбат. 18.20 —Концерт. 18.45 — Ҳушёрлик —ҳаёт мезони. 19.15 —Дунё воқеалари. 19.30 —Коньки спорти. Жаҳон чемпионати. 20.15 —Очиқ суҳбат. 21.30 — Время. 22.00— Концерт. 24.00 —Дунё воқеалари. 00.10 —Фильм-балет.

МТ-II. 9.00 — Гимнастика. 9.15 — Телефильм. 9.35 — Тарих. 10.05 —Рус халқ қўшиқлари. 11.05 —Қадимий рус санъати. 11.35 —Ботаника. 11.55 — Илмий-оммабоп фильм. 12.05 —Рус тили. 12.55 — Сенинг ленинча кутубхонанг 13.25 — Янгиликлар. 15.25 Чанғи спорти. Жаҳон чемпионати. 17.45 —Ёғоч ўймакорлиги. 18.10 —Ҳужжатли фильм. 18.30 — Янгиликлар. 18.50 — Совет Иттифоқига хизмат қиламан! 19.50 ... 16 ёшгача ва ундан катталар. 20.25 —Реклама. 20.30 — Хайрли тун, кичкинтойлар. 20.45 —Ритмик гимнастика. 21.15 — Гитарада М. Росебашвили чалади. 21.30 —Время. 22.00 — «Сизни граждaнка Никанорова кутяпти». Бадиий фильм. 23.25 —Янгиликлар.

ЎзТВ.I. 7.00 — Ритмик гимнастика. 7.30 — Телефильм. 7.40 —Пионер телетайпи. 7.50 —Салом, кичкинтойлар! 8.00 —Ахборот. 8.20 — Музикали дастхат. 16.35 —Фильм-концерт. 17.05 — Телефильм. 17.30 — —Янгиликлар. 17.40 —Ўқитувчи экрани. 18.15 — Комсомол съезди олдидан. 18.45 —Мультфильм. 19.00 — Ёшлик. 19.30 —Ахборот. 19.50 —ЎзССРда хизмат кўрсатган артист Февзи Билялов куйлайди. 20.30 —Ахборот. 20.50 — Ёзувчи ва замон. 21.20 —Телефильм. 21.30 —Время. 22.00 —«Қандай тотли бу сўз —озодлик». Бадиий фильм. 2-серия. 23.05 —Бугун оламда нима гап?

ЎзТВ.II. 19.30 — «Қора капитан». Бадиий фильм. 21.00 —Озодалик —саломатлик гарови. 21.30 —Время. **ДУШАНБА**. 22.00 — Кино оламида.

Радио

БИРИНЧИ ПРОГРАММА: 7.40 — Пионер эрталиги. 8.30 — Бухоро область меҳнаткашларига бағишланган музикали программа. 9.30 — Совет Ўзбекистони: одамлар, ишлар ва режалар. 12.10 — Ишчинома. 13.00 — Чорвадор. 13.30 — «Садо» ансамбли концерти. 14.00 — Қишлоқ хўжалик ходимлари учун эшиттириш. 15.40 — Жонажон табиат. 16.00 — Совет тупроғидаги учрашувлар. 18.15 — Сиёсий билимлар радиоуниверситети. 18.30 — С. Айний номидаги Бухоро область музикали драма театри артистларининг концерти. 19.20 — Ёшлик. 21.00 — «Қизил Бухоро». Адабий композиция. 21.20 — Бухоро область «Камалак» бадиий ҳаваскорларининг концерти. 22.30 — Бухоро область таниқли кишиларининг талабларига биноан концерт.

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР

Редакция адреси: 700083, ГСП, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

Хатлар ва оммавий ишлар бўлими телефонлари — 33-21-43, 32-53-16, 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06.

Р. — 08576. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. В. — 41. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12